

ติดดี

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสนฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๔๖

ณ วัดป่าสันติธรรมาราม ต.คลองตากต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจ ฟังธรรมะ ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสร้างเป็นพุทธภูมิ พุทธภูมิสร้างสะสมมา สร้างบุญญาธิการมาหาศาล ถึงจะเจอธรรม เจอธรรมะแล้วยังคิดว่าจะสั่งสอนใครได้ มันลึกซึ้ง มันละเอียดอ่อนที่จะเข้าถึงได้ยากมาก แต่พวกเราเป็นผู้ที่มีความศรัทธามีความเชื่อ เราเชื่อธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราถึงได้มาประพฤติปฏิบัติ เราถึงได้ออกบวช เราบวชมาเพื่อจะเข้าถึงธรรมไง ถ้าเราเข้าถึงธรรมได้ต้องมีสติสัมปชัญญะ

ถ้าเรามีสติ ทุกข์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาในโลกนี้ สิ่งนี้เกิดขึ้นมาเพราะการเกิดเท่านั้น อย่าหลงประเด็น ถ้าเราหลงประเด็นไป เราจะออกไปนอกประเด็น แล้วเราจะเน้นซ้ำออกไป ในการประพฤติปฏิบัติของเราจะเน้นซ้ำออกไป เรื่องของโลกเป็นสิ่งที่อยู่อาศัยเท่านั้น ปัจจัย ๔ เครื่องอยู่อาศัยนี้เป็นสิ่งที่อาศัย อาศัยให้เรามีชีวิตอยู่ เรามีชีวิตอยู่แล้วเราจะบำเพ็ญเพียรไป ถ้าเราได้บำเพ็ญเพียรเข้าถึงใจ นั่นคือเป้าหมาย เรามีเป้าหมายแล้ว เราพยายามยึดเป้าหมายของเราไว้ ถ้าเรายึดเป้าหมายของเราไว้ได้ การประพฤติปฏิบัติเราจะตรงต่อธรรม “ตรงต่อธรรม” ก็คือตรงต่อหัวใจของเรา

การแสดงออกมาจากหัวใจของเรานั้นคือกิเลสมันแสดงออกมาด้วย สิ่งการแสดงออกมาจากหัวใจนั้น มันแสดงออกมามันเบียดเบียนตน เบียดเบียนร่างกายของเรา เวลาคนมีความคิด มีความโกรธขึ้นมา มันจะทำให้เลือดสูบฉีด นี่มันเบียดเบียนตนก่อนแล้วมันก็ไปเบียดเบียนผู้อื่น ฉะนั้นถ้ามันเบียดเบียนผู้อื่น มันเป็นเรื่องที่หยาบเกินไปแล้ว

เราต้องย้อนกลับมาดูตรงนี้ ตรงที่ว่ามันเกิดขึ้นมา ถ้ามีสติ เราจะจับสิ่งนี้ได้ จับอาการของใจ ความโกรธ ความคิดของเราที่เราจะต้องจับได้ก่อนเพื่อนเลย เรารู้สึกขึ้นมา แต่เพราะเราพลั้งเผลอ เราไม่มีสติ เราถึงไม่เห็นสิ่งที่เป็นประโยชน์กับเรา สิ่งนี้จะเป็นประโยชน์กับเรามาก เป็นสมบัติมหาศาลเลย เพราะตัวนี้คือตัวกิเลสที่มันแสดงตัว กิเลสมันแสดงตัวในหัวใจของเรา แล้วมันมีอำนาจเหนือเรา มันกดขี่ข่มเหงเราตลอดไป แล้วเราไม่เอาสิ่งนี้มาเป็นเครื่องกำจัดมัน เราไม่มีสติสัมปชัญญะดูโทษของมัน ถ้าเราเห็นโทษของมัน จะทำให้หัวใจของเราไม่ให้มันเบียดเบียนเราได้ ถ้าไม่ให้มันเบียดเบียนเรา เราจะเข้าถึงธรรมใจ จะเข้าถึงธรรมความจริง

สิ่งที่เป็นความจริง เป็นคุณงามความดี ความคิดของเราจะเกิดขึ้นมานั้นคือมรรคอรียสัจจ สิ่งที่เป็นมรรค ธรรมฝ่ายเหตุ สิ่งที่เป็นเหตุ...มรรคแล้วเกิดผล ผล เห็นใหม่ ฝ่ายเหตุแล้วจะเกิดผล ขึ้นมาจากหัวใจของเรา เกิดจากหัวใจของเรา ตัวนี้ตัวเริ่มต้นของความทุกข์ เพราะมีการเกิด เราเกิดขึ้นมาแล้วคือความทุกข์ทั้งหมดเลย เพราะมีชาติ เห็นใหม่ ชาติความเกิดมันต้องขรามันต้องแก้ โดยเนื้อหาสาระของมัน มันต้องแปรสภาพไปตามธรรมชาติของมัน

สิ่งนี้เกิดมาแล้วต้องตายทั้งหมด ความที่เกิดมาต้องตายทั้งหมดแล้วก็รับภาระ สิ่งที่ได้รับภาระ สะสมลงไปจิตใจ สร้างคุณงามความดีเป็นบุญกุศล สร้างบาปอกุศล นั้นเป็นเรื่องที่ว่าทำให้ใจนี้ต้องหมุนเวียนไปตามอำนาจของความคิดและความชั่ว สิ่งที่เป็นความคิดและความชั่ว เราเป็นที่การปลดเปลื้อง มันเป็นฝ่ายเหตุ เราอย่าไปติดมัน

ถ้าเราติดดี เราก็ต้องสร้างคุณงามความดี แล้วเราก็ตัดมัน พอเราตัดมันนี้เราไปไม่ได้เลย เราต้องไม่ติดดี ปล่อยให้คุณงามความดีนี้เป็นทางผ่าน เราต้องผ่านสิ่งนี้ทั้งหมด สิ่งที่เป็นบุญความดี เป็นความดีแน่นอน เป็นความดี เป็นกุศล กุศลทำให้เราเกิดบนสวรรค์ ทำให้เราเกิดคุณงามความดี ทำให้เรามีความสุข เราได้ทำดีแล้วเราอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้อื่น เรายังอุทิศส่วนนี้ได้ นี่สัตว์โลกยังต้องการสิ่งนี้ สัตว์โลก สัตว์ต่างๆ สัตว์ที่ว่าเขาทำคุณงามความดีไม่ได้ เขารอเราแผ่กุศล สิ่งที่เป็นกุศล เป็นคุณงามความดีของเรา เราแผ่ไปเพื่อสัตว์โลก สัตว์โลกจะได้รับสิ่งนี้เป็นประโยชน์กับเขา

แต่ถ้าเราติด เราติดในคุณงามความดีของเรา เราจะทำให้ตัวเราเป็นทุกข์ เพราะพอเราติดแล้ว สิ่งนั้นคือกิเลส มันเป็นไปไม่ได้ มันจะเคลื่อนไปไม่ได้ไง เราต้องเคลื่อนไปข้างหน้า ความดีนี้เป็นทางผ่าน ความดีนี้เป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา ความดีนี้เป็นสิ่งที่ทุกคนต้องการ ต้องการแล้วมันมีความพอใจ มันมีความสุข ความดีเป็นความสุข ถ้าเราสร้างสมคุณงามความดีของเราขึ้นมาเราจะ

มีความอบอุ่นใจ ถ้าใจเราอบอุ่นใจ คนข้างๆ เราก็มีความอบอุ่นไปด้วย ถ้าเรามีความอบอุ่น หมู
 ณะมันจะอยู่ด้วยความร่มเย็น

แต่เพราะทุกคนมีกิเลส ทุกคนมีกิเลสในหัวใจ สิ่งที่มีกิเลสในหัวใจเกิดขึ้นมา เราต้องให้
 อภัยกัน เราให้อภัยกันแล้ว สิ่งนี้จะเป็นสิ่งที่ว่าอยู่กับด้วยความร่มเย็นเป็นสุข จะร่มเย็นเป็นสุขถ้า
 เราให้อภัยกัน สิ่งที่ไม่ให้อภัย เพราะถ้าเราไม่ให้อภัย...มันมีอยู่แล้ว กิเลสมันมีอยู่ทุกดวงใจ ถ้ากิเลสมี
 อยู่ทุกดวงใจ การแสดงออกมานั้นมันก็ต้องเป็นสิ่งที่แสดงออกมา แล้วเราไปยึดกิเลสของคนอื่น
 เราเป็นความทุกข์ใหม่? เราต่างหากเป็นผู้ทุกข์นะ เราเป็นความทุกข์ สิ่งที่เขาแสดงออกมาเขาไม่รู้
 นั้นเป็นเรื่องของเขา มันเผาใจดวงนั้นอยู่แล้ว แต่ถ้าเป็นคุณงามความดีของเขา เราก็สรรเสริญ เราก็
 อนุโมทนา สิ่งนี้มันเกิดขึ้นมา

แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนให้ค้นคว้าในหัวใจของเรา ใจของเรา เรายังไม่
 เห็น ใจของเรา เรายังหาไม่เจอ ถ้าเราหาใจของเราไม่เจอ เราจะแก้ไขสิ่งใด ถ้าเราหาใจของเราเจอ
 เราต้องทำสมาธิได้ เราต้องทำจิตของเราให้สงบได้ สิ่งที่สงบของเราเข้าไป มันจะเป็นงาน
 อันประเสริฐ งานของเราคืองานรื้อภพถอนชาติ สิ่งที่ว่าเป็งานของเราคือการชำระการเกิด มัน
 เกิดมาจากไหน เพราะมันมี อวิชชาปจฺจยา สงฺขารา สิ่งที่เป็นอวิชชาเนี่ยมันเป็นยางเหนียว ยางเหนียว
 ในหัวใจของเรามันพาให้เกิดทุกภพทุกชาติ

แล้วจนชาติปัจจุบันนี้มันเป็นกุศลมาก เพราะมันเกิดเป็นมนุษย์ สิ่งที่เกิดเป็นมนุษย์แล้วเกิด
 พบพระพุทธศาสนาด้วย แล้วได้ออกประพฤติปฏิบัติด้วย ได้ออกบวชด้วย สิ่งที่บวช เห็นใหม่
 อุปัชฌาย์จะบอกกรรมฐาน ๕ ให้หมดเลย เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ มันอยู่ที่ใคร? มันอยู่ที่ตัว
 ของเรา มันอยู่กับเราแล้วเราต้องพยายามทำสิ่งนี้ให้เป็นประโยชน์ขึ้นมา มันอยู่ใกล้ตัวเรา มัน
 ขับเคลื่อนไปกับเรา เรานอนก็นอนอยู่กับเรา เรากิน เราก็กินอยู่กับเรา เรากินเรานอนอยู่กับธาตุ
 ขันธ์ทั้งหมด เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ เกิดมาตั้งแต่เด็ก เราเป็นเด็กเกิดมามันก็มีอยู่แล้ว แล้วมัน
 ก็เจริญเติบโตมาเป็นผู้ใหญ่ แล้วมันก็จะแก่ชราคร่ำคร่าไป แล้วเราก็ต้องตายไปชาติหนึ่ง

ถ้าเราไม่รู้ก่อนตรงนี้ขึ้นมา สิ่งต่างๆ เป็นเครื่องอยู่อาศัย ความเป็นเครื่องอยู่อาศัย ถ้ายึดขึ้น
 มาแล้วมันจะมีปัญหา มีความขัดแย้ง สิ่งที่มีความขัดแย้ง สัตว์โลกเป็นสัตว์สังคม อยู่คนเดียวก็ไม่ได้
 ต้องอยู่กับสังคม เห็นไหม เรามีกฎหมายขึ้นมา มันก็พยายามจะแหกกฎหมายกัน อันนั้นเป็นเรื่อง
 ของกิเลส ที่ว่ามันพยายามเอาเปรียบกัน จะกดขี่ข่มเหงกัน นั้นเป็นเรื่องของกิเลส

ถ้ามันเป็นสภาวะกรรม เรามีกรรมร่วมกัน เราต้องเกิดมาพบกัน เราต้องมาอยู่อาศัยร่วมกัน สิ่งนี้เป็นกรรมเก่าก็ได้ เป็นกรรมปัจจุบันก็ได้ แล้วกรรมอนาคตจะเกิดจากปัจจุบันนี้ที่เราสร้างสมกันไป มันจะต้องขับเคลื่อนไปโดยธรรมชาติของมัน มันจะต้องให้ผลกับใจดวงนั้นแน่นอน ใจดวงนั้นทำคุณงามความดีมันจะเป็นความดี ถ้าใจดวงนั้นบีบบี้สีไฟกันอยู่ มันจะเป็นกรรม ผลของกรรมนั้นมันจะส่งไปอนาคตแน่นอน

ถึงมีการให้อภัยกัน ถ้าให้อภัยแล้วมันจะจบสิ้นหมดเวรหมดกรรมสำหรับใจเรา สำหรับใจของเขานั้นมันเรื่องของเขา ถึงต้องย้อนกลับเข้ามา ความดีของเขามีอย่างมหาศาลนะ อยู่ด้วยกัน เขาสร้างคุณงามความดี บุญของเขา คุณของเขาก็มี เรามองส่วนนั้นแล้วเราสบายใจ มองส่วนที่เป็นคุณงามความดี ส่วนที่ดี ส่วนที่ไม่ดีใจเราก็มอง ถ้าใจเรามี เราดูใจเรา ใจของเราก็มองส่วนที่ไม่ดี สิ่งนี้มันควบคุมกันไม่ได้

ถ้าเรามีบุญกุศล เรามีสติ เราควบคุมใจของเราได้ เราจะเริ่มทำความสงบของใจเราเข้ามา สิ่งที่ทำความสงบของใจเข้ามา คุณงามความดีจะเกิดกับใจของเราเข้ามา แล้วเราจะร่มเย็นเป็นสุขนะ การประพฤติปฏิบัติเกิดขึ้นมาจากเรา

พระ ถ้าไม่ทรงธรรมทรงวินัยจะให้ใครทรง เราเป็นนักรบ เราจะรบกับกิเลสของเรา เราต้องมีสติมีสัมปชัญญะ พยายามตั้งตรงนี้เข้ามา แล้วเดินจงกรมทำภาวนา นั่งสมาธิภาวนา สิ่งนี้ขาดไม่ได้ ถ้าขาดความเพียรของเรา เราขาดผลประโยชน์ของเรา สิ่งที่จะเกิดขึ้นมาเพราะความเพียรนี้ต่อเนื่อง ถ้าความเพียรต่อเนื่อง ผลประโยชน์จะเกิดขึ้นมาจากใจของเรา

แล้วความเพียรนี้ ใจของเราก็ได้ ใจของเรานี้พิจารณามัน มันไปเกาะติด เกาะอะไร มันไม่พอใจสิ่งใด มันเกาะเกี่ยวกับสิ่งใด สิ่งที่มีมันกระทบกระเทือนกันมามันเกิดกันมาตั้งแต่เมื่อไหร่ก็ไม่รู้ คิดขึ้นมามันมีอารมณ์ของมันทุกทีเลย เพราะเหตุใด เพราะกิเลสของเรานี้มันชอบปรุงชอบแต่ง สิ่งนี้ ถ้าสิ่งที่ขาดหมางใจมันอยู่ในหัวใจ สิ่งนี้เกิดได้ง่าย แล้วมันขยายแผ่ได้กว้าง พอขยายแผ่ได้กว้างนี้มันซ้ำเติมหัวใจตลอดไป หัวใจเราจะโดนเป็นเบียด่างของกิเลส แล้วกิเลสจะข้ายึดกับใจดวงนั้นตลอดไป นั่นเป็นเรื่องของอกุศลเรื่องของกิเลสในหัวใจมันแสดงตัว

แล้วบุญกุศลละ “พุทฺโธ พุทฺโธ” ความเพียรของเราเป็นบุญกุศลของเรา ถ้าเรายังยังสิ่งนี้ได้ “พุทฺโธ พุทฺโธ” มันอยู่กับพุทฺโธมันต้องร่มเย็นเป็นสุข โดยธรรมชาติของมัน จิตนี้ถ้ามีคุณงามความดีของมัน มันจะเป็นอาหารของใจ ถ้าอาหารของใจเกิดขึ้นมา มันอบอุ้มนะ เราต้องอบอุ้มในตัวเรา

เเองก่อน คนอื่นเขาจะคิดอย่างไรมันเรื่องของเขา ทุกคนไม่เห็นใจของกันหรือ ใจของเรามันเป็น คุณงามความดีของเรา มันแสดงตัวกับเรา เรานี้รู้ใจของเรา แล้วเทวดารู้นะ เทวดานี้รู้ พรหมนี้รู้ ใจของเรา เพราะอะไร เพราะเขามีดวงใจเหมือนกัน เขามองมาเขาจะรู้เลยว่าคนคิดดีคิดชั่ว ถ้าไม่อย่างนั้นเขาจะมองได้อย่างไร

พระนาคิตะเดินจงกรมอยู่ เวลาเขาไปเที่ยวในมหรสพกัน ยังคิดไปนะ เวลาความคิดเกิดขึ้นมาจากใจ คิดเลยว่า “เราเป็นคนทุกข์คนยาก เขามีแต่ความสุขความเจริญ เขาจะไปเที่ยวกัน เขามีความสุขความสำราญของเขา เราเดินจงกรมอยู่ในป่าคนเดียวนี่เป็นความทุกข์ความยาก” นี่คิดนะ คิดแล้วก็ตรอมใจ ความคิด คิดแล้วทุกข์ใจอยู่ของเราคนเดียว คิดแล้วทุกข์ใจ เหยียบย่ำใจของตัวเอง นี่กว่าไม่มีใครรู้ไง

นี่เทวดาลอยเหาะมากกลางอากาศ มาหยุดอยู่ตรงหน้านะ เตือนสติ “สิ่งที่เขากำลังสุขสำราญกันนั้นนะ เขาคิดอยู่ในโลก เขาจะต้องเวียนตายเวียนเกิด เหมือนคนที่มิเชื่อโรคเขายังไม่รู้จักว่าเขา มิเชื่อโรคเลย เขาต้องตายต้องเกิดอยู่โดยสภาวะแบบนั้น ท่านต่างหาก ท่านเดินจงกรม ท่านเดินจงกรมอยู่ ท่านต่างหาก ท่านจะพ้นออกจากโลกได้ ท่านต่างหากท่านเป็นผู้วิเศษ มีคุณงามความดี เพราะเดินจงกรมพยายามจะทำลายเชื้อของใจ” นี่เตือนสติพระนาคิตะ พระนาคิตะได้ สติสัมปชัญญะ ย้อนกลับเข้ามา จิตมันไม่พุ่งออกไปไง

ธรรมดาจิตมันพุ่งออกไป มันคิดออกไปตามกระแสของเขา นี่กิเลสมันแสดงตัวในหัวใจ คุณงามความดีนะ เดินจงกรมอยู่ สักแต่ว่าเดิน คิดออกไปเรื่องของคนอื่น นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเราเดินจงกรม มันคิดเรื่องของคนอื่น เราต้องพยายามหักห้ามมันด้วยสติ หักห้ามมันด้วยขันติธรรม สิ่งนี้ หักห้ามใจของตัว อันนี้เราต้องเอามาเป็นประโยชน์ ประโยชน์กับเรา เราทำความเพียรมาตลอดนี้ มันสงบตัวใหม่ มันพุ่งชานเพราะเหตุใด เอาสิ่งนี้มาตั้ง แล้ววิตกวิจารณ์มันไป สติของเราจะทันทันความคิดของเราละ ถ้าสติทันขึ้นมามันจะเริ่มเห็นเหตุเห็นผล

เราดูเขาในแง่ของความดีได้ไหม ความดีของเขา เขาก็มีเหมือนกัน ทุกคนมีความดีทั้งนั้น นะ ต้องสร้างคุณงามความดี มีดีในตัวของคน คนหนึ่งต้องมีดีในแง่หนึ่งแน่นอน แ่งของความผิดพลาดนั่นเรื่องของเขา เพราะมันเป็นบุญเป็นกรรมของเขา แต่แ่งที่มีความดีขึ้นมา นี่มันอุ้นใจขึ้นมา มันก็พอลงใจ สิ่งทีลงใจเดียวมันก็คิดอีก แล้วทำไมเป็นอย่างนั้น ทำไมเป็นอย่างอื่น ทำไมสิ่งทีกระทบกระทั่งล่ะ? อันนั้นก็ปล่อยไป สิ่งนี้มันเกิดขึ้นมา สัตว์สังคัมเป็นแบบนี้

โลกนี้มีแต่เหยื่อทั้งนั้นเลย สิ่งที่หลอกให้กิเลสนั้นเกาะเกี่ยว เห็นไหม สรรพสิ่งในโลกนี้ สรรพสิ่งที่ว่าสิ่งใดก็ดี สิ่งใดก็ดี เป็นสิ่งที่มีความสุข แล้วจับไปเถิด เกาะไปเถิด สิ่งนั้นไม่เป็นประโยชน์กับใจดวงนั้นเลย มันเป็นปัจจัย มันเป็นความดีของโลกเขา ความดีของโลกเขาเราติดไม่ได้ ถ้าเราติดดี เราจะเวียนไปในโลกเขา แล้วเราปล่อยสิ่งนั้นไม่ได้ ถ้าเป็นประโยชน์มันก็ประโยชน์โลก มันไม่ประโยชน์ธรรมนะ

สิ่งที่เป็นประโยชน์กับโลก โลกเขาเป็นประโยชน์กัน คนไหนมีปัญหามาก คนไหนบริหารมาก คนไหนทำคุณงามความดีกับโลกมาก คนนั้นเป็นคนดี แต่คนนั้นก็ตายไป ตายไปพร้อมกับความทุกข์ในใจดวงนั้นนะ ใจดวงนั้นจะติดตรงนั้นไป เพราะเขาไม่มีธรรมในหัวใจ เราประพฤติปฏิบัติ พระนาทิตะได้สติสัมปชัญญะ ประพฤติปฏิบัติคืนนั้นสำเร็จเป็นพระอรหันต์ขึ้นมา

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเรามีธรรมในหัวใจ เตือนเราก็ได้ ไม่มีใครเตือนเรา สติสัมปชัญญะนี้เตือนเรา เตือนให้เราย้อนกลับเข้ามา ย้อนกลับเข้ามาดู คุณสิ่งที่เกิดขึ้น ไม่ผิดพลาดไปจากประเด็นของมัน ประเด็นของมัน ชาตปิ ทุกขา ชาตติความเกิดเป็นทุกข้อย่างยิ่ง สิ่งนี้เป็นทุกข้อย่างยิ่ง สิ่งนี้เป็นงานของเรา งานของเราคือการทำลายชาติในหัวใจนี้ ทำลายภพในหัวใจนี้

ความคิดคิดมาจากไหน? ก็คิดมาจากฐานของใจ คิดมาจากภพนี้แหละ ภพของใจนี้สำคัญมาก ภพของใจคือมันเกิดดับ มันหาไม่เจอ ยืนบนแผ่นดิน เราเดินไปไหนเราเดินไปสบายเลย วิ่งเล่นก็ได้ เพราะมีแผ่นดินรองรับร่างกายเราอยู่ แต่เวลาภพของใจ เวลามันคิดขึ้นมา มันก็ลอยมา เวลามันดับไปเราก็ไม่เห็นภพ แล้วเราจะจับสติขึ้นมา เราจะจับว่าใจเราอยู่ที่ไหน มันก็จับไม่ได้

ภวาสวะ ภพของใจต่างหาก มันเกิดดับอยู่ที่ใจ ถ้าเราจับสิ่งนี้ได้เราจะเริ่มทำความเข้าใจเข้ามาได้ จับความรู้สึก จับใจเราให้ได้ ใจคิดนี่ใครคิด ใจสิ่งที่บาดหมางกันอยู่นี้ ใครเป็นคนบาดหมาง มันกระทบกระเทือนกันเพราะเหตุใด ตัวไหนมันคือตัวนี้ สติจับมันให้ได้ แล้วก็หาเหตุหาผลในตัวมันเอง

มันจะหาเหตุหาผลนะ ฟังแทบไม่ทัน มันก็คิดไป มันจะฟังขนาดไหนให้มันฟังไป สติประคองกันไป มีสติไป คิดถูกต้อง มันจะหอบเลย เหนื่อยจนหอบขนาดไหน เราก็มีสติ สักวันหนึ่งมันจะเบียดล้ม เบียดล้มลงนะ มันจะเริ่มเบาละเบาละ หมายถึงว่ามันคิดทุกวันๆ มันจืด จืดลงแน่นอน ถ้าสติเรามี สติเราทันตลอด ถ้าสติเราไม่ทัน มันคิดฟุ้งไปเต็มทีเลย

เราใช้ปัญญาควบคุมมันจะเป็นปัญญาอบรมสมาธิ ปัญญาของเรานี้อบรมสมาธิเข้ามา มันจะปล่อยวาง ปล่อยวางถึงนั้นเข้ามา เหมือนกับเราขุดดิน ถ้าเราขุดดิน เราจะหาน้ำขึ้นมา มันจะเจอ มันต้องเจอน้ำ แต่บ่อดินนี้มันจะลึกจะตื้นต่างกัน น้ำเราขุดไปแต่ละที่ พื้นดินมันไม่เท่ากัน มันลึกมันตื้นต่างกัน ดาน้ำอยู่ต่างกัน ใจของเราก็เหมือนกัน การขุดการขุดเข้าไปในหัวใจมันจะถึงน้ำ ถึงความสงบของใจนี้มันต่างกัน เราถึงต้องมีสติใจ แล้วหมั่นเพียรเข้าไป ความเพียรนี้เป็นความเพียรชอบ ถ้าความเพียรชอบ เราคิดมันจะมีความพลั้งผลอนะว่า “อันนี้เป็นความคิด มันเป็นเรื่องโลกๆ มันจะไม่ใช่เรื่องของโลกหรือมันจะเป็นโลกียะ ก็ไหนว่าอาจารย์ว่าเป็นโลกียะ ต้องให้เป็นโลกุตตระ”

มันก็ต้องเป็นโลกียะไปก่อน สิ่งที่เป็นโลกียะเพราะเราเกิดมาจากคน เราเป็นคนอยู่แล้ว ความคิดนี้เกิดมาจากเรา สังขาร ความคิด ความปรุง ความแต่ง มันเป็นอุบายวิธีการ ดึกว่าให้มันเผาใจให้มันร้อนใจแล้วเผาใจเราตลอดไป ถ้าเป็นโลกียะ มีสติอยู่นี้ โลกียะมันสงบตัวลง เหมือนเราถางป่า เราจะปลูกพืชไปบนดินนี้ มันมีแต่ป่ารกชัฏ มันมีแต่หญ้าคาทั้งนั้นเลย เราจะปลูกไปไม่ได้หรอก เราต้องถางหญ้าคานั้นออก แล้วเราต้องพรวนดินเพื่อเราจะปลูกสิ่งที่มันเป็นพืชผลของเราขึ้นมา

อันนี้ก็เหมือนกัน เป็นโลกียะก็ใช้โลกียะนี้ทำลายโลกียะ ใช้สตินี้ให้มันถางป่า เห็นไหม เวลามันคิดฟุ้งซ่าน มันคิดไป พอมันคิด สติมันทัน มันก็จะปล่อยวาง พอมันจะเริ่มเบาลงๆ นั้นนะ เราถางหญ้า ถางวัชพืชอยู่ที่ในหัวใจของเรา พยายามถางสิ่งนั้น พอถาง ถ้ามันโล่งเตียนได้ มันก็ปล่อยวางได้ สติสัมปชัญญะมันจะพร้อม ตั้งสติไป สิ่งนี้เป็นงานชอบแน่นอน แต่งานชอบในฝ่ายของพระสารีบุตรไง พระสารีบุตรนี่เป็นผู้ที่มีปัญญามาก เวลาใครสอนธรรมะต้องใคร่ครวญมาก พระโมคคัลลานะสำเร็จได้ภายใน ๗ วัน พระสารีบุตรใช้ปัญญามาก ใคร่ครวญมาก ถึงสงสัยมาก คิดลังเลมาก แต่ก็เพราะปัญญาอันนั้นก็ประโยชน์กับเรา มันอยู่ที่จริต อยู่ที่นิสัย

นิสัยของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ เราลองผิทดลองถูกมาพอแรงแล้ว เราพยายามทำของเราขึ้นไป ลองผิทดลองถูกแล้วเราพยายามหาทางออก ถ้ามันกำหนดพุทโธๆ มันเบื่อหน่าย มันทำของเราแล้ว มันไม่สมประโยชน์ของเรา เราใช้ปัญญาก็ได้ ปัญญาใคร่ครวญไปเถอะ มันเป็นประโยชน์ ใคร่ครวญขึ้นมา เห็นไหม เราไม่ได้ไปทำร้ายเขา นี่ เวลาเขามีปัญหากัน คนทางโลกมีปัญหากัน เขาทำลายกัน เขามีเรื่องกัน เขาชกต่อยกัน อันนั้นเขาทำร้ายร่างกายกัน

อันนี้เวลาหัวใจมันบาดหมางกับใคร มันก็คิด แต่คิดเพราะมีสติ เราอยากจะล่อง ปล่อย ความรู้สึกของเราออกมา ความคิดของเราออกมา เราอยากเห็นใจของเรา สิ่งนี้มันเป็นการต่อสู้ มัน เป็นนามธรรม มันเป็นการทำ มันเป็นเรื่องที่ว่ามันเป็นมรรค มรรคเพราะว่าเราควบคุมมัน แล้วเราก็อ ยึดมัน เราพยายามค้นคว้ามัน สิ่งนี้เป็นมรรคแน่นอน เป็นมรรคในการประพฤติปฏิบัติ เราต้อง ย้อนกลับมาสิ่งนี้ แล้วเราจะใคร่ครวญเข้ามา มันจะเป็นผลงานของเรา ผลงานของเราในการ ค้นคว้าเรา แล้วมันจะมีความสุขมีความสุขเข้ามา ร่วมเย็นเข้ามาดีกว่าคิดออกไปตามกระแสโลก แล้วมันก็หม่นเทาใจอยู่อย่างนั้น สิ่งนั้นไม่มีสติ ไม่มีการยับยั้ง แล้วก็คิดว่า พอคิดขึ้นมาก็มีอารมณ์ ทุกที แล้วเราพยายามจะห้ามมันไม่ให้คิด...ห้ามก็ห้ามไม่ได้นะ จะห้ามไม่ให้มันคิดมันก็อยากคิด

แต่ถ้ามีสติสัมปชัญญะ เราใคร่ครวญเข้าไป เวลามันคิด มันหยุดขึ้นมา หยุดขึ้นมา มันจะไม่ คิด หยุดจนมันไม่คิดนะ มันปล่อยจนมันไม่มีอะไร “อ้าว! ก็คิดอีกสิ” ความคิดมันเกิดขึ้นมาได้ เรา คิดขึ้นมา นี่ภพของใจมันจับตรงนั้นนะ นี่จับเข้ามา ความสงบของใจมันจะเริ่มละเอียดอ่อนเข้ามา ละเอียดอ่อนเข้ามา สิ่งนี้เป็นปัญญาอบรมสมาธินะ ถ้ามันเป็นปัญญาอบรมสมาธิ สิ่งที กระทบกระทบกันต่างๆ ทุกอย่าง มันก็เป็นประโยชน์กับเรา สิ่งที่มีกระทบนะ ใจเราสงบขึ้นมามัน อยู่หนึ่ง กระทบขึ้นมาที่มันพุ่งไหม มันออกรับไหม ถ้ามันออกรับนี่สติเราไม่พอ สิ่งนี้เราพยายาม รักษา

จริงอยู่ หมู่คณะนี้มันเป็นสัปปายะอันหนึ่ง ถ้าหมู่คณะดีช่วยกันทะนุถนอมใจนะ ใจเขาใส่ ใจเรา เวลาใจของเขา เราคิดว่าใจของเรา เราทำความสงบของเราขึ้นมามันยังทำแสนยากเลย มัน ควรจะมีสิ่งที่ว่าควรจะช่วยกันรักษา อย่าให้มันสะเทือนกัน ถ้าสะเทือนมันจะออก อันนั้นมันเป็น ความคิด เป็นความปรารถนา เป็นความต้องการ

แต่ความผิดพลาด ความพลั้งเผลอของคนที่มีกิเลส มันมีอยู่กันทุกคน มันต้องมีการกระทบ บ้าง สิ่งที่มีกระทบ พอกระทบปั๊บเราก็อึดใจของเรา มันก็เป็นการฝึกของเรา ถ้าเราฝึกอย่างนี้ได้ ชำนาญในวสี เราจะสามารถทำสัมมาสมาธิ เราสามารถทำความสงบของใจเข้ามา นั่นเป็น ความสามารถของเรา ถ้าเรามีความสามารถขึ้นมา มีความชำนาญ เราจะชำนาญในการควบคุมใจ ถ้าเราควบคุมใจได้ เราจะมีสิ่งที่ยกขึ้นวิปัสสนา

ถ้าเราควบคุมใจของเราไม่ได้ มันก็เจริญแล้วเสื่อม เจริญแล้วเสื่อม มันก็เป็นปัจจัยตั้งกับใจ ดวงนั้น ใจดวงนั้นจะเชื่อธรรม เชื่อสิ่งที่มันเกิดขึ้นมาจากใจเรา สิ่งนี้เราทำได้ มันมีกำลังใจ คนเรา

มีกำลังใจนะ กำลังใจของเราเนี่ยสำคัญมากเลย ถ้าท้อแท้อ่อนแอแล้วจะล้มลุกคลุกคลานไป ถ้าเราจริงจังขึ้นมา ต้องจริงกับเรา อย่าไปจริงกับคนอื่น ความจริงอันนั้นมันเป็นเรื่องความริ้วรานของโลก มันมีมาสมควรมามหาศาลแล้ว ความจริงอันนั้นวางไว้ เราเอาความจริงของเรา เราพยายามจริงของเราขึ้นมา สร้างตัวเราขึ้นมา

เราทุกข์ นี่น่าเห็นใจมาก ทุกคนมีความทุกข์ประจำธาตุประจำขั้นนี้โดยธรรมชาติอันหนึ่ง แล้วมันจะปลดเปลื้องออกไปด้วยมรรคญาณของเรา สิ่งที่เกิดมรรคญาณนี้ ความสงบของเราเข้ามา มันเป็นพื้นฐานใจ ฐานของเราเกิดจากมรรคอันนี้ มันเป็นเรื่องที่ว่าพื้นฐานยกขึ้นมา มันทำเข้าไปบ่อยครั้งเข้า บ่อยครั้งเข้า มันจะมีความชำนาญนะ ถ้าความชำนาญเกิดขึ้น มันจะเห็นการเกิดดับของใจ สิ่งที่เกิดดับของใจ ธรรมดาเกิดดับของใจ ใจมันเกิดตลอด แล้วมันก็ดับตลอด ภาวสวะ ภพนี้มันส่งเสริมขึ้นมา เชื่อมันติดไฟขึ้นมา มันจะเกิดดับตลอด เราก็ดูใจของเราไป สังเกตความเกิดดับ สิ่งที่เกิดดับมันมาจากไหน

ถ้าเรามีสติ เรามีสติแล้วปัญญาเราใคร่ครวญเข้าไป มันจะเห็นความเกิดดับบ่อยครั้งเข้า มีความมีปัญญา ปัญญาเราเริ่มใคร่ครวญออกไป สิ่งที่เราใคร่ครวญออกไป จนถึงที่สุดนะ ความเกิดดับนั้นเราควบคุมได้ สิ่งนี้มันเกิดจากบ่วงของมาร รูป รส กลิ่น เสียง ความคิดต่างๆ มันเป็นรูปในหัวใจ มันเป็นความคิดเป็นมโนกรรมในใจ มันคิดขึ้นมาจากใจ นี่มันเกิดดับในหัวใจเหมือนกัน ถ้าสติเราพร้อมเข้าไป มันเห็นความเกิดดับบ่อยครั้งเข้า รูป รส กลิ่น เสียง มันต้องขาด

บ่วงของมาร มาลัยของมันนะ เราไม่พอใจ เราไม่ชอบสิ่งที่เป็นโทษทั้งหมดเลย แต่เราไม่เข้าใจเลยว่า ความยินยอมของมัน ความเป็นบ่วงของมันเป็นพวงมาลัยของมันให้ใจติด ติดสิ่งนี้แล้วก็คิดสิ่งนี้ตลอดไป คิดเกาะเกี่ยวกับสิ่งนี้ตลอดไป เราถึงโดนมารเหยียบย่ำไง เหยียบย่ำหัวใจ แล้วก็ใช้หัวใจนี่เป็นที่ขบถายนะ เวลาความคิดรอบหนึ่งขบถาย ขบถายแต่ความทุกข์อยู่ในหัวใจ มันขบถายความทุกข์ไว้ให้ ถ้ามันขบถายความทุกข์ไว้ให้ เราก็มีความทุกข์ สิ่งนั้นมันไม่เป็นประโยชน์กับเราเลย

คือว่าเรามีปัญหา สิ่งทีกระทบกระเทือนออกไปมันจะเป็นเรื่องของเป็นประโยชน์กับเรา เราคิดแล้วเราจะหาทางออก มันไม่มีทางออกหรือ ทางออกนี้ต้องลบใจตัวนี้ ลบมารที่มันพาเกิดพาดายนี้ สิ่งนี้มันเป็นเป้าหมาย สิ่งนี้เป็นพื้นฐานอันถูกต้อง ถ้าคิดตรงนี้มันถึงจะเป็นความดีจริง ดี

ขึ้นมาเนะ สิ่งที่เป็นดีภายนอก...วาง วางทั้งหมด ทำอะไรก็วาง วางเพราะเราไม่ติด ถ้าเราติด เราจะเข้าถึงไม่ได้ เราจะเห็นเป็นพวงมาลัยไง เป็นบ่วงของมาร มันจะให้ใจนี้ติดมันตลอดไป

ถ้าเราปล่อย ปล่อยขึ้นมาจนมีความชำนาญนะ นี่ก็ชำนาญปุณฺณ ควบคุมใจของตัวเองได้ สิ่งนี้ย้อนกลับขึ้นมา มันจะยกขึ้นวิปัสสนา ถ้าวิปัสสนางานของเราเกิด ถ้างานของเราเกิดนะ เกสา โลมา นขา ทันทา ตโจ นะ นี่มันก็พิจารณาได้ การพิจารณา เกสา โลมา นขา ทันทา ตโจ พิจารณาเข้ามาบ่อยๆ สิ่งนี้การเกิดนี้มันแก่ มันแปรปรวนตลอด นั่นก็เป็นปัญญาอบรมสมาธิเหมือนกัน มันก็เป็นปัญญาอบรมสมาธิ เพราะ เกสา โลมา นขา ทันทา ตโจ จับอันใดก็ได้ พิจารณามันจากหยาบๆ เลย

เราพิจารณากายเราไม่เห็นกายของเรา เราก็พิจารณาไม่ได้ เรากำหนดพุทโธๆ มันก็ไม่ลง มันไม่มีความสงบเข้ามา เพราะเรากำหนดแล้วมันเป็นไปไม่ได้ เกสา โลมา นขา ทันทา ตโจ คนเจ็บไข้ได้ป่วยเห็นแล้วมันสะเทือนใจ คนปกติเรานี้ หนุ่มๆ สาวๆ เอาสิ่งเดียว เอาชิ้นเดียวนะ เกสา โลมา นขา ทันทา ตโจ มันสวยงามตรงไหน? มันไม่สวยงามหรอก เก็บไว้จะกลืนเหม็น เพราะอะไร เพราะเก็บไว้มันนานจะกลืนเหม็น สิ่งนี้เป็นเครื่องอยู่อาศัย มันได้มาด้วยบุญกุศล เราเกิดเป็นมนุษย์ขึ้นมา แล้วเราได้บวชได้เรียนนี้เป็นบุญกุศลของเรามาก

สิ่งที่เป็นบุญกุศลแล้วติดอยู่กับตัวเรา เกสา โลมา นขา ทันทา ตโจ นี่ พิจารณามัน จับอันเดียว พิจารณาเข้าไป พิจารณาเข้าไป มันปล่อย ปล่อยเข้ามา มันก็เป็นสัมมาสมาธิ เหมือนกัน เป็นปัญญาอบรมสมาธิ เกสา โลมา นขา ทันทา ตโจ ก็ได้ อันนี้เป็นธรรม ว่าพิจารณาเป็นธรรม ความคิดเราก็ได้ ความคิดที่มันให้ค่ากับเรา ให้ความทุกข์ความยาก ให้เป็นความเดือดร้อนเหมือนกันเลย

จับ เกสา โลมา นขา ทันทา ตโจ นี่เป็นเรื่องของกาย ความคิดมันเป็นขั้น ๕ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ นี่มันก็คิดได้ มันก็จับได้ สิ่งนี้มันบิดเบือน สิ่งนี้ที่เราควบคุมไม่ได้เพราะมันมีมาร มารคือตัว อวิชชาปจฺจยา สงฺขารา มันละเอียดอ่อนมาก มันอยู่ในหัวใจของเรา มันอยู่กับเราเพราะพาเกิดพาทาย

คนเกิดขึ้นมามีกิเลสทุกคน คนถ้าไม่มีกิเลสจะไม่มาเกิดอีก พระอรหันต์ไม่มาเกิด แต่เพราะเรามีกิเลส เห็นใหม่ แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ ประารถนาเป็นพระพุทฺธเจ้า เป็นพุทฺธภูมิ สร้างสมมาก็เกิด คุณงามความดีทั้งหมด องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธ

เจ้าสละทานมาขนาดไหน มันเป็นบุญกุศลทั้งหมด เป็นความดีทั้งนั้นเลย แต่ก็ต้องเกิด เกิดมาเพื่อจะถึงที่สุดใจ ถ้าไม่ชำระกิเลส นี่มันยังต้องตายต้องเกิดแน่นอน แต่ถ้าจะชำระกิเลส มันจะเอาอะไรชำระล่ะ

เราถึงว่า เราเกิดมาเป็นมนุษย์ เราถึงมีอำนาจวาสนามาก เพราะเราก็มีสมบัติเหมือนกับเจ้าชายสิทธัตถะ เหมือนกันเลย แล้วเจ้าชายสิทธัตถะก็สำเร็จเป็นพระอรหันต์ขึ้นมา เป็นพระพุทธเจ้าขึ้นมา นั่นก็เพราะว่าท่านทำความเพียรของท่าน ๖ ปีนะ ทำความเพียรอย่างอุกฤษฏ์จนไม่มีใครทำได้อย่างนั้นเลย เพราะไม่มีศาสนา ไม่มีมรรคเป็นเครื่องดำเนิน ทำสมาธิได้ ไปอยู่กับท่านอุทกดาบส อาหารดาบส อยู่กับเขาได้สมบัติ ๘ เหมือนกัน สงบร่มเย็นเหมือนกัน

แต่นี้เราพยายามทำความสงบของใจ เราก็ล้มลุกคลุกคลานขนาดไหน ให้มันสงบขึ้นมาให้ได้ องค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสงบอย่างนั้นแล้วไม่เชื่อ เพราะว่าอะไร เพราะมันไม่ได้ชำระกิเลสเลย เวลามันเสื่อมออกมาแล้วมันก็เสื่อม เราพยายามทำของเราที่เหมือนกัน เราเป็นมนุษย์ เราเป็นนักบวช เราเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติธรรม เราพยายามใคร่ครวญสิ่งนี้ เห็นความเกิดดับของมัน อันนี้อำนาจวาสนา อำนาจวาสนาของเราต้องให้เราทำความเพียรของใจ ความเพียรนี้จะชำระกิเลสตัวนี้ตัวสะสมขึ้นมา เราค้นคว้า เราหามา

เราเจอน้ำ เราจะมีน้ำชุ่มชื่นในหัวใจ ถ้าเราไม่เจอน้ำ เราไม่ได้ดื่มน้ำ เราหิวกระหายมาก นี่ก็เหมือนกัน ถ้าจิตมันได้สัมมาสมาธิ ได้ความร่มเย็นของใจ มันจะชุ่มชื่นใจนะ มีความชุ่มชื่นใจ แต่ไม่ติด เจ้าชายสิทธัตถะยังไม่ติดเลย ยังไม่เชื่ออาหารดาบสว่าสิ่งที่ว่าเป็นสมบัติมีความสุขใจ นั้นจะเป็นมรรคผลนิพพาน...ไม่ใช่ เราพยายามทำความสงบของใจมา เราก็ยังล้มลุกคลุกคลานมาขนาดไหน งานอย่างนี้เป็นงานแบบมหาศาลของเรา รอเราอยู่ข้างหน้านะ เราต้องพยายามรู้สัตว์ชนสัตว์

สัตว์คือสัตว์ คือความข้องของเรา มนุษย์นี้เป็นสัตว์ตัวหนึ่ง เราก็เป็นสัตว์ตัวหนึ่ง แล้วสัตว์ รือสัตว์ชนสัตว์ รือเราให้ได้ เพราะเราเป็นตัวข้อง เราข้องกับความหมักหมมของใจ เราข้องกับมาร มารนี่มันข้องใจ แล้วขบถ่าอยู่ในใจของเราเนี่ย ทุกข์ไม่ทุกข์ให้ถามตัวเอง ถ้าเราถามใจของเรา เราย้อนกลับเข้ามา เห็นความทุกข์อันนี้ เราจะมีมุมมองจากล้าหาญ มีความเพียรของใจ แล้วใจมันจะลุกขึ้นก้าวเดินออกไปนะ ไม่อย่างนั้นมันจะนอนจมอยู่ตรงนี้

ถ้าเรานอนจมอยู่ตรงนี้ เราพยายามทำเข้ามา นอนจมอยู่กับใจของเรา นอนจมอยู่กับมูตร กับคูถในหัวใจของเรา แล้วไม่รู้ว่ามีมันสกปรกขนาดไหน แต่เวลาร่างกายของเรา เวลามันออกมา จี้เหงื่อ จี้โคล จี้พื้น จี้ต่างๆ เราต้องชำระล้างตลอดไปเลย แต่เวลาพญามารอยู่ในหัวใจ มันจับถ่าย ความทุกข์ไว้ในหัวใจ มันไม่เห็นนะ จี้โลก จี้โกรธ จี้หลง ในหัวใจ เราต้องพยายามชำระล้างมัน ถ้าเราชำระล้างสิ่งนี้ มันจะเป็นประโยชน์กับใจดวงนั้น ใจดวงนั้นจะเป็นคุณงามความดี คีสิ่งนี้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้แสงหา

คีสิ่งนี้ถึงจะเป็นดีกับใจของเรา เราพยายามยกขึ้น ถ้าเราพิจารณา เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ มาแต่ข้างนอกแล้วจิตมันสงบขึ้นมา มันเป็นปัญญาอบรมสมาธิเข้ามา มันสงบเข้ามา เราก็พิจารณาไปบ่อยๆ จากภายนอกมันจะเป็นภายใน จากภายนอกคือกายของบุคคลคนอื่น แล้วจะเห็น กายของเราขึ้นมาเนี่ย เส้นผมเส้นใหญ่ๆ ถ้าเราจับได้เนี่ย จะขยายให้ใหญ่ขนาดไหนมันก็ใหญ่มาก จนมีความแปลกใจ เห็นใหม่ ขนก็เหมือนกัน ขนเส้นหนึ่งเท่ากับแขนก็มี เท่ากับซุงก็ได้ถ้าเราขยาย สิ่งนั้น นั่นคือการเห็นกายจากภายใน มันจะเห็นสิ่งนี้แล้วมันเป็นอนิจจัง มันแยกมันแยะ มันเห็น ความขยายมัน วิภาคะ ขยายส่วนแยกส่วนออกไป นี่งานอย่างนี้มันจะเกิด นี่คือมรรคมันก้าวเดิน ถ้ามรรคมันก้าวเดินสิ่งนี้ออกไปนะ มันจะตื่นตื่นมาก

เรามีความสุขขึ้นมา เราก็แปลกประหลาด สิ่งนี้มีด้วยหรือความสงบสุขของใจ มันสงบสุข เข้ามานะ มันสงบสุขเข้ามา มันร่มเย็นเข้ามา มันปล่อยเข้ามา เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ มัน ปล่อยเข้ามาเป็นชั้นๆ ขึ้นมา มันก็มีความสุขสงบร่มเย็น เราก็มีหัตถ์จรรยของมันอยู่แล้ว “โอ้! สิ่งนี้ก็มี สิ่งนี้ก็มี” เราไม่เคยเห็น เราไปตื่นกับเรื่องอื่นๆ งานอย่างอื่นเราไปล้มลุกคลุกคลานมาขนาดไหน พอมันปล่อยเข้ามา ปล่อยเข้ามา เรามาพิจารณา เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ มันปล่อยเข้ามาๆ “โอ้! สิ่งนี้เกิดมาได้อย่างไร หัวใจเราพบสิ่งนี้ได้อย่างไร” นั่นก็เป็นความมหัศจรรย์

จนถึงที่สุดมันสงบ เราก็ตื่นตื่น ตื่นตื่นกับมันมาก แล้วเราพิจารณาซ้ำเข้าไป จนจับเส้นขน ได้ ขยายเส้นขนให้เป็นเท่าลำแขน เท่าลำขา เท่าท่อนซุงได้ มันวิปัสสนา มันมีความมหัศจรรย์ มีความมหัศจรรย์ด้วย มีความเห็นเป็นไปไม่ได้ด้วย นี่มันก็เริ่มปล่อย ถ้ามันปล่อยสิ่งนี้เข้ามา ปล่อย สิ่งนี้ นี่งานมันเกิดนะ งานมันเกิดขึ้นมาจากเรา สิ่งนี้เกิดขึ้นมา

สิ่งนั้นมันเป็นอะไร? มันเป็นอนิจจัง สิ่งใดเป็นอนิจจัง มันฟังไม่ได้ มันฟังไม่ได้มันก็เห็น เป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ มันก็เริ่มจะปล่อย ถ้าปัญญามันทันนะ สิ่งนี้มันเป็นธรรมชาติของมันอยู่ อย่างนั้น นั่นคือสภาวะธรรมไป

ถ้าสภาวะธรรมเกิดขึ้นมาในหัวใจ นี่แสดงธรรม ธรรมแสดงตัวกับเราเลย แสดงตัวต่อหน้าเลย สิ่งที่เป็นธรรมแสดงตัวต่อหน้า แล้วเราพิจารณาเห็นสภาวะแบบนั้น มันจะเริ่มปล่อยวาง ปล่อยวาง เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ หนั่งนี้ สภาวะหนั่งแยกได้ แยกให้มันขยายขนาดไหน มันติดกันตรงนี้

เหตุงานของเราคืองานในตัวของเรา งานในตัวของเราเป็นงานธรรมชาติของเรานี้ ในความเพลิดเพลิน ในความพาขับพาถ่าอยู่อย่างนี้ สิ่งนี้ถ้าเราขยายเข้ามามันจะจับต้องสิ่งนี้ แล้วขยายสิ่งนี้เข้ามา สภาวะหนั่งจึงออกมา มันจะขนาดไหน รุขุมขนมันขนาดไหน นี้ดูไปความเป็นไป มันขยายส่วน มันแยกส่วน มันเป็นอย่างนั้น

ขั้น ๕ ก็เหมือนกัน ความคิดนี้เหมือนกันเลย สภาวะขั้น เวลามันคิด คิดมาจากไหน สัญญามันเกิด เกิดมาจากจิต จิตนี้มันเป็นฐาน มันเป็นภวาสวะ เป็นภพ เราไม่เห็นมัน แต่เวลาความคิด คิดเกิดขึ้นมาจากไหน? เกิดมาจากสัญญา แล้วสัญญาตัวนี้มีมารมาควบคุมอยู่นะ นี่ชอบนักสิ่งที่ว่าให้เผาใจ ไม่ชอบเลยสิ่งที่เป็นคุณงามความดี คิดได้ชั่วครั้งชั่วคราว คุณงามความดีไม่สนุก แต่ถ้าเป็นการเผาใจ แหม! มันถูกใจ นั่นนะ มันเป็นเพราะมันเข้าใจ กิเลสกับกิเลสมันเข้ากัน ธาตุมันเข้ากัน สิ่งที่มีมันเข้ากัน มันความเห็นเป็นไป มันจะปลุกสิ่งนี้ให้เกิดขึ้นมาตลอดไป แล้วเราก็พิจารณาแยกแยะมันไป พิจารณาขึ้นมาจนมันปล่อยเข้ามา มีความเห็นเข้ามา ปล่อยวางเข้ามาจนเป็นความสงบของใจ

ถ้าจิตมีสงบเข้ามามันมีพื้นฐาน พอมีพื้นฐานนี้พิจารณาขั้นนี้ เวลางเกิดขึ้นมา สัญญาเกิดก่อน รูปมันอยู่ที่ไหน ถ้าจับตัวจิต จิตมันอยู่ที่ไหน จิต ความรู้สึก ที่ว่าภวาสวะๆ ที่ว่าภพๆ ภพมันอยู่ที่ไหน มันอยู่อย่างไร แล้วมันเกิดอย่างไร ทำไมมันจับใส่เราให้มีความทุกข์ยากขนาดนั้น เราทุกข์มาเพราะเรา เราเองทำไมมันให้ความทุกข์กับเราเอง พยายามตั้งใจ ตั้งสติดู แล้วแสวงหามัน มันจะแสดงตัว เราจะไม่ทันมันนะ เวลาความคิดมันเกิดขึ้น เราไม่ทันมัน เรากดไว้เลย ตั้งสติไว้ ตั้งสติให้ดูว่าสิ่งนี้มันเกิดมาได้อย่างไร เกิดมาจากไหน ตั้งสติไว้ ตั้งสติให้ดี มันจะเกิดนะ พอมันเกิดขึ้นมานี้ เราจับตรงนั้นได้

ถ้าเราเห็นสภาวะต่างๆ นี่มันรูปของจิต จิตนี้เป็นรูปขึ้นมาเลย สิ่งที่เป็นรูป รูปนี้คือมันพร้อมรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ คือขั้น ๕ มันพร้อม มันถึงจะเป็นอารมณ์ขึ้นมาได้ พอเราจับสิ่งนี้ได้ มันจะตื่นเต็นมหัศจรรย์ “เอ๊ะ! นี่มันมีกับเราด้วยหรือ” มันเหมือนกับสภาวะที่ว่าเราเห็นคนที่มันขยายเป็นท่อนซุง มันใหญ่แล้วมันก็มีมหัศจรรย์ อันนี้ก็เหมือนกัน ถ้ารูปของจิตเป็นอย่างนี้ รูปของจิตมันมีส่วนผสมของด้วยอะไร

พระสารีบุตรมีปัญญามาก ต้องค้นคว้าสิ่งนี้ไง ผู้ที่ใช้ปัญญา ปัญญาอบรมสมาธิ ปัญญาใคร่ครวญ ปัญญาก้าวเดินออกไปในการวิปัสสนา มันจะเกิดเห็นใหม่ รูปนี้ประกอบไปด้วยสิ่งใด? ประกอบไปด้วย เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ สิ่งที่เป็นเวทนา เพราะถ้าใจมันไม่รับรู้ มันจะเกิดรูปไปได้อย่างไร สิ่งที่มีรับรู้นี้มันเกิดจากเวทนา แล้วเวทนานี้มันเกิดขึ้นมา แล้วรูปมันเคลื่อนไหวไปได้อย่างไร เคลื่อนไหวไปด้วยสังขารมันปรุงแต่ง สิ่งที่สมานมันให้มันเคลื่อนไหวไป นั่นคืออะไร? นั่นคือวิญญาณ วิญญาณตัวตัวรับรู้ไง มันก็เป็นรูป เป็นเวทนา เป็นสัญญา เป็นสังขาร เป็นวิญญาณรวมตัวกัน แล้วก็เคลื่อนหมุนไป

“อ้อ! ไอ้ความคิดที่มันคิดเบียดเบียนเรา ไอ้ความคิดที่มันคิดทุกข์ยากอยู่นี้ มันทำงานอย่างนี้หรือ มันหมุนไปเป็นแบบนี้หรือ” สติปัญญาเราก็มี เราพยายามให้เห็นโทษของมัน พอมันเห็นปั๊บ มันก็จะแยกออก ถ้ารูปแยกออก รูปก็เป็นกองของรูป เวทนาจึงเป็นกองของเวทนา สัญญาก็เป็นกองของสัญญา สังขารก็เป็นกองของสังขาร วิญญาณก็เป็นกองของวิญญาณ ความคิดเรานี้มันแยกออกได้เป็นขั้น ๕ อย่างนี้เลยนะ เป็นรูป เป็นเวทนา เป็นสัญญา เป็นสังขาร เป็นวิญญาณ นี่ปัญญาใคร่ครวญ

จากที่ว่ามันเป็นโทษนะ เริ่มต้นจากที่ว่า คิดที่ไรมันจะให้โทษ คิดแล้วก็มีความเจ็บปวดในหัวใจ คิดแล้วก็ทำให้เรามีอารมณ์ในหัวใจ มันเป็นโทษกับเรา แต่ขณะที่เราใช้ปัญญาใคร่ครวญมันนี่ มันเป็นคุณ คุณเพราะอะไร เพราะเราจับสิ่งนั้นมาแล้วเราแยกแยะสิ่งนี้ได้ เราแยกออกมา นี่คุณเกิดจากเรา สมบัติเกิดจากเราไง เราเกิดขึ้นมา เราจับอาการความคิดที่มันให้โทษกับเรานี้ จับมันได้ จับจนมันปล่อยวาง ปล่อยวางเข้ามาจนเป็นความสงบของใจ

แล้วเราก็จับมันได้อีก จับมันได้ จับมันจนเราใคร่ครวญ จับตัวตนของมันเลยนะ จับเนื้อของจิตขึ้นมาได้เลย แล้วมันแยกออกไป เห็นใหม่ ถ้าปัญญาเราทัน เราจะแยกออกไป แล้วเราฝึกฝนจนมีความชำนาญ มีความชำนาญ

เวลามันปรุง มันปรุงตรงไหน เวลามันคิด มีความคิดมากๆ มันมีความทุกข์ มันเกิดมาจากอะไร? “อ้อ! มันเกิดจากสังขารมันปรุงมันแต่ง” สังขารมันจะปรุงมันแต่งไม่ได้เลย ถ้ามันไม่มีเชื้อส่งให้มัน มันจะไม่มีสติญาณว่ามันจะไปแต่งมาจากไหน สังขารมันก็เหมือนกับพยับแดด มันเกิดดับ เกิดดับ แล้วมันจะให้โทษกับเราได้อย่างไร มันจะปรุงแต่งมาจากไหนถ้ามันไม่มีสติญาณส่งมา

สติญาณมันเกิดดับเหมือนกัน แล้วมันเกิดดับมาจากไหน? มันเกิดดับมาจากจิต จิตตัวนี้มันมีอะไรอยู่ถึงเกิดดับ? มันมีภวาสวะ มันมีตัวภพ ตัวภพของใจมันอยู่ที่นั่น พอตัวภพของใจเป็นตัวอวิชชา มันก็จะปรุง มันจะจับแต่สิ่งที่ว่ามันเป็นความไม่พอใจ มันก็จับแต่สิ่งที่ว่ามันมีความบาดหมางของใจ ตัวสติญาณมันก็จับมาจากนั้น นี่มันมีวิญญูณรับรู้ สังขารมันก็ปรุง พอปรุงเข้าไป เวทนามันก็เกิด มันก็เป็นอารมณ์กับใจ

พอใช้ปัญญาใคร่ครวญไป มันจะเห็นโทษนะ เห็นโทษ... ไม่มีใครเป็นโทษกับเราเลย เราจะมิห่มุ่คณะมากน้อยขนาดไหน ไม่มีใครมีโทษกับเราเลย โทษกับเราคือตัวใจของเราที่ต่างหากมันเป็นโทษกับเราเอง ใจของเราที่มันคิดแวบออกมา สังขารมันปรุงมันแต่งขึ้นมาเป็นความคิดต่างๆ มันเกิดขึ้นมาแล้วมันดับไปตั้งแต่เกิดวันไหนแล้ว มันกลับเกิดขึ้นมาดับตั้งแต่เมื่อไหร่ก็ไม่รู้นะ แต่ไอ้ตัวปรุงตัวแต่งมันปรุงแล้วมันเผาผลาญใจของเรา แต่เพราะเรามีปัญญาของเรา เราถึงแยกแยะ จึงเห็นโทษของเรา เห็นโทษคือเห็นตัวอวิชชาไง

อวิชชาปจฺจยา สงฺขารา อยู่จากภายในมันเป็นตัวภพ ตัวภวาสวะ ตัวนี้เป็นตัวพื้นฐาน แล้วส่งขึ้นมาเป็นสติญาณปรุง สติญาจับขึ้นมาก่อน สังขารก็ซ้อนไปปรุงไปแต่ง นี่ปัญญามันแยกสวนทางเข้าไปนะ ปัญญามันสวนเข้าไป มันจะปล่อย มันจะแยกออกไปเป็นกองก็ได้ เห็นตัวสังขารปรุงทำงานอย่างไร? ทำงานตามความเป็นจริงของเขา มันจริงอย่างนี้ มันมีอย่างนี้โดยธรรมชาติของมัน แต่เพราะเราไปลุ่มหลงมัน เราถึงโดนมันลากลงไป

เราลากลงไปเราก็อทุกข์ร้อน เราก็อเผาผลาญใจของเรา เราเผาผลาญใจของเราโดยที่เราไม่รู้ตัวเลย ถ้าไม่มีปัญญาญาณตัวนี้เข้ามาแยกแยะ เราจะต้องเผาผลาญใจอย่างนี้ตลอดไป เราจะหนีไปโลกพระจันทร์ จะหนีไปอยู่ภพไหนก็แล้วแต่ ความคิดอันนี้มันก็อยู่กับใจของเรา มันปลดเปลื้องไม่ได้

ชาติปี ทุกๆ ชาติเป็นความเกิด ถ้าเราปลดเปลื้องตัวนี้ไม่ได้ เราจะหนีไปไหนความทุกข์ตัวนี้ก็ติดไปกับใจ ถ้าเราปลดเปลื้องตัวนี้ได้ เรานั่งอยู่บนกองทุกข์ขนาดไหน เราก็ไม่มีความทุกข์ เพราะทุกข์มันจะดับไป ถ้าเราเห็นสิ่งนี้ปั๊บ ทุกข์มันจะดับ มันจะปล่อยวาง สิ่งนี้ปล่อยวางจากใจ

ตัวโทษแท้ๆ คือตัวโทษ คือใจของเรา ใจของเราเท่านั้นเผาผลาญใจของเรา สิ่งอื่นไม่มีเผาผลาญใจของเราได้เลย เพราะใจของเรานี้มันเป็นธรรมชาติอันหนึ่งซุกอยู่ในร่างกายของเรา สิ่งนี้รับรู้สิ่งต่างๆ รับรู้ความสุขความทุกข์ในหัวใจ แล้วสภาวะธรรมที่เกิดขึ้นมานี้ เกิดขึ้นมาจากความเพียรของเรา เรา มีความเพียร มีสติ แล้วเราใคร่ครวญของเรา มันปล่อยวางเข้ามาจนจับสิ่งนี้แล้วแยกสิ่งนี้ออกไป ตอนที่จับแล้วแยกนี้คือวิปัสสนา

สมถกรรมฐาน คือปัญญาอบรมสมาธิ ปัญญาแยกแยะในขั้น ๕ ในรูป ในเวทนา ในสังขาร ในวิญญาณ นั่นคือปัญญาวิปัสสนา ปัญญารู้การเกิดดับ รู้นามรูปต่างๆ นั่นเป็นปัญญารอบรู้ ในกองสังขาร ปัญญาที่มันรู้รูป รู้เวทนา รู้สัจจะ รู้สังขาร รู้วิญญาณ นั่นคือปัญญาญาณ

ปัญญาญาณของเราจะเกิด สิ่งที่เป็นปัญญาญาณของเราเกิด แล้วมันชำแรกเข้าไปแยกแยะสิ่งต่างๆ สิ่งนี้มันจะแยกออก แยกออก แล้วมันจะปล่อยวางเข้ามา ปล่อยวางเข้ามา แยกสิ่งหนึ่งก็ ปล่อยวางสิ่งหนึ่ง การปล่อยวางจากปัญญาอบรมสมาธิมันปล่อยวางธรรมดา การปล่อยวางด้วยวิปัสสนานี้มันมีกำลังพอ แล้วมันจะปล่อยวาง ปล่อยวางเข้ามาแล้วพร้อมกับกิเลสเบาตัวลงๆ สิ่งนี้จะเบาตัวลงเพราะขั้นนี้มันจะจริงตามขั้น เพราะเราได้ฝึกซ้อม เราได้ซักฟอกมัน ขั้นนี้มันต้องแยกออกไป กองของขั้น ๕ กับจิตนี้มันจะแยกออกจากกัน สิ่งนี้แยกออกจากกันบ่อยครั้งเข้า บ่อยครั้งเข้า เห็นไหม

ถ้ามันแยกไม่ได้ เวลามันใช้ปัญญาไปแล้วมันไม่สมประโยชน์ของเรา เราต้องกลับมา สัมมาสมาธิ กลับมาใช้ปัญญาให้มันปล่อยวาง ใช้ปัญญาแยกแยะไป มันปล่อยวางขั้น ถ้ามัน ปล่อยวางขั้น เราใช้ปัญญาเข้าไปนี่มันแยกออก มันจะปล่อยวางอันหนึ่ง ถ้ามันปล่อยวางด้วยปัญญาอบรมสมาธิ เราใคร่ครวญมันไป เราไม่ต้องแยกมัน เราดูมันไป ดูมันไป มันเกิดดับอย่างไร สิ่งที่เกิดดับแล้วมันมีกำลังขนาดไหน ให้มันเป็นไป นี่ปัญญาเราตามไป อย่างนี้ก็ได้

ถ้าไม่ได้ กำหนดพุทโธก็ได้ มันไม่ใช่ที่เราใช้ปัญญาอบรมสมาธิแล้ว แล้วเราจะกำหนด พุทโธไม่ได้ ไม่ใช่หรือ เราใช้ปัญญาอบรมสมาธิเป็นหลัก หลักเพราะว่าจิตนิสัยของเรามันตรงกับจิตตรงกับนิสัยของเรา เราถึงใช้ปัญญาอบรมสมาธิ แต่ถ้ามันมีบางคราวบางโอกาสถ้าเราใช้ พุทโธมันคล่องตัวกว่า มันจะสะดวกได้สะดวกกว่า เพราะมันพุทโธๆ มันเกิดดับเดี๋ยวนั้น ความคิดมันสืบต่อ ปัญญาอบรมสมาธิ ความคิดมันสืบต่อไป สืบต่อไป สืบต่อไป

แต่ถ้าพุทโธนี่มันตัด พุทโธๆ มันตัด ถ้ามันคล่องตัวกว่าเราก็ใช้ได้ ไม่มีกฎหมายห้ามหรือ ไม่มีว่าเราใช้ปัญญาอบรมสมาธิแล้วเราจะใช้กำหนดพุทโธนี้เป็นกรรมฐาน พุทโธๆ ไม่ได้...ไม่ใช่หรือ เราใช้อะไรก็ได้ ถ้าเราใช้พุทโธๆ เพื่อจะให้กำลังมันเกิดขึ้นมา ถ้ามันมีกำลังเกิดขึ้นมา มันสงบขึ้นมา นี่ใจชุ่มเย็น พอใจชุ่มเย็นใจ ใจจะมีกำลัง สิ่งที่เป็นกำลังขึ้นมา มันกลับไปแยกชั้นก็ได้ แยก เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ ก็ได้ แล้วแต่จริตนิสัยของใคร จิตนิสัยของเขา

ไม่ใช่ว่าจำเป็นว่าอาจารย์ว่าแบบนั้น เราต้องทำแบบนั้น นั่นคือสัญญาทั้งหมดนะ ยึดของครูบาอาจารย์มาเป็นของเราไม่ได้ ของครูบาอาจารย์นั้นเป็นของครูบาอาจารย์ แต่ถ้าเราทำแล้วมันสมประโยชน์กับเรา เราได้ประโยชน์กับสิ่งนั้น นั่นคือเป็นผลงานของเรา เราก็ทำสิ่งนั้นไป เราใช้ได้หมด กรรมฐาน ๔๐ ห้อง เพื่อความสงบร่มเย็นของใจ เพื่อใจให้มีฐาน พอใจมีฐานนี้มันจะเข้าไปเห็นด้วยวิปัสสนา

วิปัสสนาญาณเกิดขึ้น เห็นไหม บุคคลที่ ๑ เกิดขึ้นแล้ว โสคาปัตติมรรคมันแยกธาตุแยกชั้น เห็นตามความเป็นจริงของธาตุของชั้น สิ่งที่เป็นธาตุชั้นมันเป็นความจริงโดยจริงอย่างนั้น เห็นสภาวะธรรมตามความเป็นจริง คือมันจริงของเขาอยู่อย่างนั้น แต่เพียงเพราะกิเลสมันเข้าไปยื้อแย่ง กิเลสในหัวใจของเรา มันยื้อแย่ง มันยึดมันถ้อมมัน มันไม่เป็นตามความเป็นจริง เพราะวิปัสสนาญาณมันแยกออก สิ่งที่ย่อยออกบ่อยครั้งเข้า บ่อยครั้งเข้า มันจะขาดนะ มันปล่อย ชั้นเป็นชั้น จิตเป็นจิต ทุกข์เป็นทุกข์แน่นอน

พิจารณากายก็กายไม่ใช่เรา เราไม่ใช่กาย กายไม่ใช่จิต จิตไม่ใช่ทุกข์อยู่แล้ว มันปล่อยโดยธรรมชาติเลย สิ่งนี้เป็นสภาวะธรรมที่มีอยู่ ถ้าเราแก้ไขสิ่งนี้ งานของเรามันอยู่ตรงนี้ ถ้าเราทำงานของเราอยู่ตรงนี้นะ มันเป็นประโยชน์กับเรา นี่เป็นความดีของเรา คดีอย่างนี้คิดได้ แต่คดียังที่โลกๆ เขาอย่าไปคิดมัน ถ้าติดความดีของโลก เราคิดนะ ติดคุณงามความดีแล้วเราจะก้าวเดินมาอยู่ตรงนี้ได้ แล้วเราติดคุณงามความดีแล้ว เพราะเราว่าสิ่งนั้นดี ทำไมเขาไม่ชมว่าดี? นี่มันติดดี มันถึงว่าต้องการสิ่งดีให้เป็นดีใจ

เราทำคุณงามความดี แต่เขาจะชมว่าสิ่งนี้เป็นความชั่ว มันก็เรื่องของเขา เพราะธาตุชั้นของคนไม่เหมือนกัน มุมมองของคนไม่เหมือนกัน สิ่งที่เป็นมุมมองของเขานี้ ไม่มีใครให้ใครดีเกินหน้าหรือ ความดีความชั่วของคนอื่นวางไว้ให้หมด แล้วเราเข้ามาดูคุณงามความดีจากภายในของเรา แล้วดีสิ่งนี้มันเป็นดีของใจนะ มันเป็นธรรม ธรรมนี้มีดวงตาเห็นธรรม ใจกับธรรมนี้เป็น

อันเดียวกัน สิ่งนี้เป็นเนื้อเดียวกันเลย แล้วมันจะทำให้เราเกิดตายอีก ๗ ชาติเท่านั้น ถ้าเราไม่ทำต่อไป

แต่ถ้าเราทำปัจจุบันนี้ เราจะต้องเกิดตายเดี๋ยวนี้ ความเกิดและความตายมันเป็นสิ่งที่ทำให้เราเริ่มต้นมีความทุกข์ ความทุกข์ ความผิดพลาดของเราเกิดจากตรงนี้ทั้งหมด เราผิดพลาดมาตั้งแต่อดีตกาล เกิดตายๆ มาไม่รู้กี่ภพกี่ชาติก็ไม่เชื่อ ก็ไม่เห็นที่เราเกิดเราตายขึ้นมา ภพชาติมันจะมีจริงหรือเปล่าหนอ... วิปัสสนาเข้าไป ไปเห็นข้อมูลเดิมของใจแล้วจะตกใจ เห็นข้อมูลเดิมของใจนะ ข้อมูลเดิมของใจมันจะย้อนไป บุพเพนิวาสานุสติญาณ มันจะย้อนอดีตชาติได้ทุกดวงใจ ทุกดวงใจ มีสิ่งนี้สะสมมาทั้งนั้น

สิ่งนี้ไม่สะสมมา มันจะเกิดมาจากไหน มันไม่มีใครเกิดมาลอยๆ หรือ ในศาสนาพุทธของเราไม่มีอะไรลอยฟ้ามา มันมีเหตุมีปัจจัยมาทั้งนั้น เหตุปัจจัยสะสมมา แล้วสร้างสมมา มันถึงประพฤติกฎปฏิบัติอยู่นี่ไง สิ่งที่มาประพฤติกฎปฏิบัติอยู่นี้ เรามีบุญมีกุศลขนาดนี้ เราทำไมไม่เห็นเอาบุญกุศลของเราสร้างให้มันเป็นคุณงามความดีขึ้นมาถึงภายใน ถ้ามันสร้างขึ้นมาถึงภายในนะ มันชำระ เห็นรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ตามความเป็นจริง เขาจริงของเขาส่วนหนึ่ง ทุกข์เป็นความจริงของเขาส่วนหนึ่ง จิตเป็นความจริงของเขาส่วนหนึ่ง ปล่อยวางตามความเป็นจริง นี้คุณงามความดีอันนี้ประเสริฐ

เห็นพิจารณาภายในเหมือนกัน ปล่อย เห็นใหม่ จะเป็นเกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ ขนาดไหน จะแยกขยายส่วนใดขนาดไหน เขาก็เป็นความจริงของเขาส่วนหนึ่ง ความจริงของเขาต้องแปรสภาพด้วยนะ เพราะธาตุ ๔ นี้มันต้องแปรสภาพไป มันจริงของมันอยู่อย่างนั้นอยู่แล้ว แล้วเราอาศัยชั่วคราวเพื่อจะประพฤติกฎปฏิบัติ

ในชีวิตของเราเนี่ย เราเกิดตายๆ มา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า เราเกิดมานั่งบนกองกระดูกของเรา เราเกิดขึ้นมานั่งบนดิน บนน้ำ บนลม บนไฟ อันเก่าของเราทั้งนั้นเลย สิ่งนี้น่าสลดสังเวชไหม เกิดตายๆ ถ้ารวมแล้วมันจะยิ่งใหญ่กว่าโลกนี้อีก แล้วเราก็เกิดตายมานั่งบนกองกระดูก แล้วเราทำไมไม่ตื่นเนื้อตื่นตัว เราทำไมไม่มีสติสัมปชัญญะย้อนกลับมาวิปัสสนาจากภายในของเรา

ถ้าเราวิปัสสนาภายในของเรา ธาตุมันก็เป็นจริงของมันอันหนึ่ง ใจมันก็เป็นจริงของมันอันหนึ่ง ทุกข์มันก็เป็นความจริงของมันอันหนึ่ง มันปล่อยสิ่งนี้โดยธรรมชาติของมัน แล้วจิตที่มัน

ทุกข์อยู่ข้างในอันละเอียดอยู่ไหน ย้อนกลับเข้ามา ย้อนกลับขึ้นมา นี่สัมมาสมาธิเกิดขึ้น ทำความสงบเกิดขึ้น งานอันนี้เป็นงานของเรา

งานอย่างอื่นเป็นการงานเครื่องอยู่อาศัย เราก็อาศัยปัจจัยเครื่องอยู่อาศัย ต้องบิณฑบาตฉันทุกวัน เราต้องบิณฑบาตเพื่อหล่อเลี้ยงร่างกาย ถ้างานอันนั้นไม่เป็นประโยชน์ บิณฑบาตทำไม มันต้องบิณฑบาตสิ แม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรินิพพานแล้วก็ยังบิณฑบาตเพราะอะไร

เพราะเห็นว่าสิ่งนั้นจะเป็นประโยชน์ไง ชาติขั้นธอันนี้ ชาติขั้นธขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามันไม่มีมารเลย สิ่งที่ไม่มีการในดวงใจนี่จริงทุกอย่าง พุทก็จริง ทำก็จริง แล้วเห็นสภาวะตามความเป็นจริง อย่างนั้นนะสอนสัตว์โลก สัตว์โลกบางทีมันยังไม่เชื่อเลย แล้วเรามีคุณสมบัติขนาดไหนจะต้องให้ทุกคนมาเห็นเหมือนเราหมด เป็นไปไม่ได้ ถ้าเราคิดอย่างนี้เราทุกข์ตายเลย

ใครจะเห็นอย่างไรเรื่องของเขา เรา ของเราย้อนกลับมา คุณงามความดีเกิดจากใจของเรา เราต้องย้อนเข้ามาจากภายใน ย้อนกลับเข้ามา เราสร้างสมแต่คุณงามความดีของเรา ดีในต้องติดดีในของเราให้ได้ ดินนอกของเขาใครจะเห็นอย่างไรมันเรื่องของเขา สัตว์โลกเป็นแบบนั้น นี่มันถึงจะเกิดคุณงามความดี เห็นไหม มรรคอันละเอียด มันจะเกิดขึ้นมาจากในหัวใจ ถ้าในหัวใจเกิดมรรคละเอียด นี่เราก็สร้างสมของเรา

ปัจจัย ๔ เครื่องอาศัย บิณฑบาตมา เวลากระทบ เข้าบิณฑบาตมา สิ่งใดมันเป็นประโยชน์ขึ้นมา จับตรงนั้นแล้วมาวิปัสสนา จับตรงนั้นแล้วมาคิด นี่ตั้งเป้าหมายไว้ เขาทุกข์เขาร้อนกันขนาดไหน สิ่งที่เกิดมานี้เราก็อทุกข์ เขาก็ทุกข์ ถ้าเขาทุกข์ ถ้าเห็นเขาทุกข์ เห็นเขาลำบากลำบากกันในโลกนี้การประกอบสัมมาอาชีวะนี้ทุกข์ยากทั้งนั้น เขามีแต่ความทุกข์ แล้วเราทำไมไม่ตื่นตัว ถ้าเรตื่นตัว เรายกอันนั้นนะ มันเทียบเข้ามา

เราไปบิณฑบาตฉันนะ เราเลี้ยงทั้งชีวิตด้วย แล้วเรากระทบกับสิ่งต่างๆ สิ่งกระทบนั้นมันจะไปเลี้ยงหัวใจด้วย ธรรมะเราจะเกิดเจริญรุ่งเรืองขึ้นมา เพราะสิ่งนั้นมันสะท้อนใจของเราตลอดขึ้นมา เราเห็นนะ ความทุกข์ความยากของเขา มันสะท้อนใจของเราขึ้นมา แล้วเรตื่นตัวไหม เราจะเป็นแบบนั้นไหม ถ้าเราไม่เป็นแบบนั้น เราต้องตั้งสติ เราต้องตั้งสัมปชัญญะขึ้นมา

ย้อนกลับเข้ามา แล้วเราต้องเร่งความเพียรนะ กลับไป จันอาหารแล้ว เราต้องพยายามเดินจงกรม ทำสมาธิภาวนาให้มันยกสูงขึ้นมา สิ่งที่สูงขึ้นมา มันจะขึ้นมาจับกิเลสอันละเอียด เห็นไหม มันปล่อยวางสิ่งต่างๆ มาแล้ว ปล่อยวางธาตุปล่อยวางขันธุ์ สิ่งนั้นเป็นธรรมชาติตามความจริงของเขาอยู่แล้ว แล้วที่มันอุปาทานยึดมันอยู่นี่มันอะไร มันยึดมันถือมันในสิ่งใด อุปาทานมันหมายถึงไหน? มันหมายถึงที่กาย จิตเหมือนกันมันหมายถึงที่ขันธุ์อันอย่างกลาง นี่วิปัสสนาเข้าไป ถ้าย้อนกลับเข้าไปเห็นสภาวะแบบนั้น

เพราะมันเป็นขันธุ์ สิ่งที่ขันธุ์สืบทอดกันไปมันสืบทอดได้ วิปัสสนากับการปฏิบัติมันไม่ทุกข์เหมือนอันแรกหรือ อันแรกนะทุกข์แสนทุกข์เลย เพราะงานก็ไม่ใช่ กิเลสมันก็มีกำลังมาก สิ่งนี้มันก็เหยียบย่ำทำลายหัวใจ พอเราตัดทอนไป เราตัดขาของกิเลสมันขาดไป กิเลสมันไม่มีขา ไปไหนมันก็ใช้มือคลานไป

นี่ก็เหมือนกัน เราบั่นทอนกิเลสตัวใหญ่ คือว่ามันยึดมันถือมันธาตุขันธุ์ เราบั่นทอนมันล้มไปแล้ว ตอนนี้อวิชชามันยังมีอยู่ แต่มันก็เบาลง เพราะกิเลสมันเบาลงแล้ว สิ่งที่เบาลงนี้ปัญญาเราก็ก้าวเดินไปได้ วิปัสสนาไป ถ้าวิปัสสนากาย มันจะคืนตัว คืนธรรมชาติของมัน ความจริงของเขา ธาตุ ๔ ก็คือธาตุ ๔ ดินก็คือดิน น้ำก็คือน้ำ ลมก็คือลม ไฟก็คือไฟ วิปัสสนาไปมันจะคืนสภาวะ มันคืนตัวนะ ดิน น้ำ น้ำนี่คืนกลับไปเป็นน้ำเลย เห็นตามความเป็นจริงเพราะเป็นสภาวะธรรม ไม่ใช่สภาวะของโลก โลกมันเป็นที่ถึงเวลาแล้วต้องพิสูจน์กัน ทางวิทยาศาสตร์ต้องพิสูจน์กัน น้ำต้องต้มให้เป็นไอ มันระเหยเป็นไอถึงจะเป็นน้ำ

แต่เวลาวิปัสสนาสภาวะของสมาธิมันมีอยู่ มันจะเร็วมาก พรีบ! เป็นอย่างนั้นเลยนะ น้ำกลายเป็นน้ำ เห็นกายอยู่ให้น้ำกลบกลายเป็นน้ำให้หมดเลย ให้ไฟเผา เผาหายไปหมด ทันทิๆ นะ พอมันทันที่มันก็จะสะเทือนใจสิ สะเทือนใจมาก ทำไมเอ็งโง่งขนาดนี้ ทำไมเอ็งว่ามันต้องเป็นเรา มันยึดขึ้นมา เพราะว่าเห็นว่าเป็นของเรา สิ่งนี้มันเป็นของเรา มันเป็นเรา เรามันก็โง่ มันก็ยึดไป เห็นไหม มันไม่คงที่มันแปรสภาพของมันตลอดไป มันเป็นน้ำ เป็นดิน เป็นลม เป็นไฟของมัน ธรรมชาติของมันอย่างนั้น

พิจารณาจิตก็เหมือนกัน ความเศร้าหมอง ความฟ่องใส ความเป็นไปของจิต จิตทุกข์เพราะอย่างนี้ มันเกาะอยู่อย่างนี้มันก็เป็นความทุกข์ ทุกข์เพราะอะไร เพราะเราโง่เหมือนกัน นี่วิปัสสนา

ซ้ำแล้วซ้ำเล่า งานของเราคือต้องทำบ่อยครั้งซ้ำ ซ้ำแล้วซ้ำเล่า กิเลสนี้เป็นแก่นของกิเลส ความยึดมั่นถือมั่นของใจมันถึงได้เกิดใจ

นี่วิชชามันเกาะเป็นเนื้อเดียวกันนะ จิตปฏิสนธิกับขันธมันรวมตัวกัน แล้วสิ่งนี้ อวิชชาที่พาเกิดพาทาย พาเกิดพาทายเพราะมันเหนียวแน่น มันเป็นเรื่องนามธรรม สิ่งที่ว่าป็นวัตถุที่เราทำลาย เราทำลายได้ง่าย สิ่งที่เป็นนามธรรมนี้ถ้าไม่มีเครื่องมือทำลาย ทำลายไม่ได้เลย เครื่องมือทำลายคือต้องทำสัมมาสมาธิอยู่ตลอด ถ้าจิตมันสงบ มันเป็นงานนะ

ถ้าจิตเราไม่สงบ กำลังเราไม่พอ มันเป็นโลกๆ ทำสักแต่ว่าทำ เป็นสัญญาทั้งหมดเลย เราถึงต้องมีสัมมาสมาธิ ความสงบของใจต้องมีก้าวเดินตลอดไป ซ้ำแล้วซ้ำเล่า จนมันทำลายกัน มันขาดจิตเป็นจิต กายเป็นกาย แยกออกจากธรรมชาติเลยนะ มันจะปล่อยวางออกไปโดยสัจจะของมัน ความจริงเขาเป็นอย่างนี้อยู่ แต่เพราะมันมีมาร มารมันถึงผูกมัดเราอย่างนั้น

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่มีองค์เดียวหรอก มีเป็นสืบทอดกันมานับไม่ถ้วน แล้วยังสาวกสาวกะเป็นไปอย่างนั้น ความจริงอย่างนั้น เป็นไปอย่างนั้น รื้อสัตรีขันสัตรีเป็นไปอย่างนั้น แต่เพราะเรานี้มันมีมาร สิ่งนี้มันถึงไม่จริงใจ ความจริงคือจริงตามธรรม มันเป็นแบบนั้นอยู่แล้ว ฝ่ายที่เป็นอวิชชาที่มันผูกมัดอยู่ เราถึงปลดเปลื้องมันไป พอกายกับจิตแยกออกจากกันนะ โอ้โฮ! สิ่งที่ว่าป็นทุกข์ ทุกข์นี้มันไม่สนใจนะ คนที่ประพฤติปฏิบัติจนมีธรรมในหัวใจมันจะเอาแต่ผลงานของเรา

ครูบาอาจารย์ออกวิเวกออกป่ากันเพราะเหตุใด เพราะมันต้องการเวลา สิ่งที่อยู่กับหมู่อยู่กับคณะนี้มันต้องมีการรับภาระกัน สิ่งที่ได้รับภาระมันเป็นเรื่องต้องกังวล เรื่องต้องติดต่อ เรื่องต้องสืบทอด ต้องรับภาระแบกหามกันไป มันเป็นความกังวลของใจแน่นอน ถึงออกวิเวกไป ออกอยู่องค์เดียวเพื่อจะทำลายกิเลส เพื่อจะทำลายงานของนักบวชเรา นักบวชเราต้องทำลายภวาสวะ ต้องทำลายภพของใจ ต้องทำลายตัวชาติ ตัวความเกิดเป็นความทุกข์อย่างยิ่ง ตัวความทุกข์อย่างยิ่ง ถ้าเป็นตัวความทุกข์อย่างยิ่ง งานของเราอยู่ตรงนี้ มันอยู่ที่ไหนคั่นคว้ามันเข้าไป

นี่เวลากายกับจิตแยกออกไป มันจะเว้งว่าง มันจะมีความสุขมาก แล้วหาไม่เจอ จับต้องสิ่งนี้ไม่ได้ มันจะติดสุขไปอยู่พักนะ ถ้าเราติดสุขจะติดมาก ความทุกข์เราเคยทุกข์บีบคั้นใจมาขนาดไหน เวลามีความสุข มีความสุขขนาดนั้น สุขในหัวใจ สุขว่าเป็นอิสระจากกิเลสมาแล้วหลายส่วน มันมีความสุขของมันอย่างนั้น นั่นเป็นผลงานไง สุขไม่ต้องกำหนด มันมีอยู่ในหัวใจของเรา แต่

ทุกข์อันละเอียดมันอยู่อย่างนั้น เราไม่เจอมัน มันก็มีความสุขอย่างนี้ ถ้าเราเจอมัน ทำไมเราไม่เจอมัน ความทุกข์มีกับเราทำไมมันไม่แสดงตัว ทำไมถึงว่าเราไม่เจอละ

เวลาพูดถึงนะ ปุถุชนที่ยังไม่ได้ทำเลย เวลาทุกข์เกิดขึ้นมันบีบบีบี่สีไพนะ มันทุกข์ร้อนมากทุกข์จริงๆ เวลาความทุกข์อย่างนั้นเกิดขึ้น แต่เวลาเราวิปัสสนาเข้ามา ปล่อยวางเข้ามา จนกายกับจิตมันแยกโดยธรรมชาติ ทำไมว่าทุกข์อันละเอียดทำไมเรามองไม่เห็น ทำไมเราคิดสุขได้ละ? มันคิดสุขเพราะมันสุขจริงๆ แต่ทุกข์อันละเอียดอันนั้นมันอยู่ในหัวใจ มันหลบไป มันไม่ต้องการให้เห็นตัวมัน นี่กิเลสมันร้ายกาจขนาดนั้น ทั้งๆ ที่ว่าถ้าเราจับตรงนั้นไป มันเป็นตัวกามราคะเลยนะ สิ่งที่เป็นกามราคะนี่มันใหญ่โตมาก แต่เวลามันไม่ให้เราเห็นนี่มันหลบไปเพราะอะไร เพราะมันต้องการให้เราคิด

ถ้าเราคิดนะ เราก็คิดว่ามันสิ้นสุดการประพฤติปฏิบัติ เราตายไป เราต้องเกิดบนกามภพอย่างเก่า เพราะเรายังไม่ทำลายกามราคะ ทำลายขั้นธอันละเอียดออกไปจากใจ เราย้อนกลับเข้าไปนะ เรามีสติมีสัมปชัญญะพยายามทำงานของเรา หนึ่งงานอย่างเอก งานของเอกบุรุษ ถ้าเอกบุรุษมีปัญญาญาณอย่างนี้ มันจะย้อนกลับเข้าไป การขุดคู้ย การคันคว่ำหางาน นี่เป็นงานอันประเสริฐขึ้นมามาก งานของเราอยู่ที่นั่น คุณงามความดีของเราที่นั่น คืออย่างนี้เราควรคิดอันนี้ให้ได้

มันไม่คิดเราถึงคันคว่ำไม่เจอ ถ้าเราคิดขึ้นมา มันย้อนกลับนะ พอเข้าไปเห็น จับต้องขั้นธอันละเอียดได้ จับต้องภายในได้ ภายในภายในนี้ โอ้โฮ! มันละเอียดมาก พอมันละเอียดขึ้นมา มันจะเป็นเรื่องของกามราคะ เรื่องของอสุภะ มันเป็นความสกปรกโสภมของใจอย่างมหาศาล ความโลภ ความโกรธ ความหลง มันอยู่ตรงนี้ไง นี่จุดของความโลภ ความโกรธ ความหลงตรงนี้ การแสวงหากี่แสวงหามาเพื่อนี้ การติดกั้ติดเพื่อนี้ หลงก็หลงเพื่อนี้ เพราะหลงอันนี้มันเผาตนแล้ว มันก็เผาคนอื่น มันไม่เห็นสภาวะสิ่งนี้ มันถึงต้องย้อนกลับมาจับตรงนี้ได้ ถ้าจับต้องตรงนี้ มันเป็นการต่อสู้

ถ้าการมรรคอรียสัจจันนะ การก้าวเดินของมรรคเป็นการก้าวเดินของมรรคที่รุนแรงมาก มรรคจะรวมตัว มรรคจะพยายามทำลายกามราคะ กามราคะมันจะรักษาตัวมันเอง มันพยายามหลบเลี่ยง มันจะสร้างปัญหา สร้างความให้เราล้มลุกคลุกคลานใหญ่โตมาก... ไหนว่าเราชำระกิเลส กิเลสมันเบาลงแล้วงานเราจะสะดวกสบายขึ้นมาไง? มันไม่เป็นอย่างที่คิดหรอก เพราะว่ามันเป็นขั้นเป็นตอน มันสรุปจบเป็นโครงการๆ ไป โครงการหนึ่งจบไปแล้วมันก็จบไป แต่โครงการของ

กามราคะเกิดขึ้นมานี้ โอ้โฮ! มันจะรุนแรงมาก มันแสดงตัวของมันมหาศาล แล้วมันจะทำลาย
ความเพียรของเราไม่ให้ก้าวเดิน เราจะติดมาก นี่ขึ้นของน้ำป่าที่มันรุนแรง เราจะต้องใช้ความ
พยายามของเราขึ้นไปมหาศาล

ความโลภ ความโกรธ ความหลง ที่มันเผาผลาญใจ แล้วมันทำบิดเบือน แล้วมันผิดพลาด
ออกไป นี่ถ้าเราย้อนกลับมาเห็นนะ มันจะเห็นโทษของเราอย่างมหาศาล โทษของคนอื่นไม่เห็น
เลย ความชั่วของคนอื่น ความดีของคนอื่นห่างไกลมาก มันเป็นเรื่องของเขาไม่เกี่ยวอะไรกับเรา
แต่ความผิดพลาดของเราอันนี้มันจะเป็นเรื่องความใหญ่โตมหาศาลมาก สิ่งที่เป็นมหาศาล เพราะ
ถ้าเราทำลายอันนี้ได้ ความโลภ ความโกรธ ความหลง เราฆ่าได้ เราฆ่าความโลภ ความโกรธ ความ
หลงในหัวใจของเราได้ วิปัสสนาไปมันจะปล่อย ปล่อย ปล่อยเหมือนกันถ้ากำลังเราพอ

ถ้ากำลังเราไม่พอ มันจะสู้ไม่ไหว กลับมาพุทโธๆ ต้องกลับมาพุทโธอย่างรุนแรงเลย กลับ
สร้างสัมมาสมาธิให้กำลังเราก็คงขึ้นมา แล้วกลับไปต่อสู้กับมันใหม่ ต่อสู้กับความโลภ ความโกรธ
ความหลงของเรา นี่มันหลงตัวเองอย่างมหาศาลขนาดนี้ แล้วมาเจอสิ่งที่เจอว่าเราหลงในตัวเอง
มหาศาล มันเป็นคุณค่ามหาศาลเลย คุณค่ามหาศาลว่าเราจะทำลายมันได้ จนถึงที่สุดเราก็ต้อง
ทำลายมันได้

พอเราทำลายมันลง เห็นใหม่ ความโลภ ความโกรธ ความหลง มันโดนขาดออกไปจากใจ
ขั้นอันละเอียดขาดออกไปจากใจ กามราคะนี้มันขาดออกไปจากใจ นี่ใจ ตัวใจล้วนๆ มันจะเปิด
เกิดอย่างนั้น มันก็ติดอีก ความโลภ ความโกรธ ความหลงของเราไม่มีเลย มันจะมีความสุขมาก นี่
พระอนาคามีติด เห็นใหม่ ติดอะไร? ติดในคุณงามความดี

ความดีของพระอนาคามีนะ ติดในการนับหน้าถือตา ติดในการระมัดระวัง ติดในการยกมือไหว้ เขา
ยกมือไหว้เขามีความเคารพเรา นี่ก็ติด อันนี้อยู่ในพระไตรปิฎก พระอนาคามีติดกิเลสละเอียดอยู่
๕ อย่างอยู่ข้างบน ติดในลาภ ติดในสรรเสริญ ติดอยู่อย่างนี้ ติดในสัมมาคารวะ นี่มันยังติดอยู่ แต่
เราก็ไม่รู้ตัว มันว่างหมดเลย ว่างมาก ปล่อยวางสิ่งต่างๆ เข้ามา นี่ติดมหาศาล

ย้อนกลับ...ความดีให้มันติดได้ถ้าจะติดอย่างนี้ แต่ติดอย่างโลกมันติดไม่ได้ แล้วความดี
อยากให้ติดมันก็ไม่ติด เพราะอะไร เพราะมันหาไม่เจอ มันเข้าใจว่าว่างหมด เข้าใจว่าอันนี้เป็นผล
ใจ นี่มันติดอยู่พักหนึ่งแล้วใจมันจะย้อนกลับนะ ย้อนกลับถ้ามันมีสติ สติคือธรรม ถ้าเรามีธรรม
มันจะย้อนกลับ ย้อนกลับว่าสิ่งนี้มันเกิด มันเกิดมันดับ มันเศร้าหมองมันส่องใส มันส่องใสอยู่ที่

ไหน? มันส่องใสอยู่ที่ตัววิชา สิ่งทิววิชา ถ้ามันติดดี มันต้องจับตัวมันได้ ถ้ามันติดดีไม่ได้ มันจะจับสิ่งนี้ไม่ได้

ถ้ามันจับสิ่งนี้ไม่ได้ นี่พระอนาคามีไปเกิด ฝึกซ้อมใจขนาดไหน พระอนาคามี ๕ ชั้น ใจมันจะละเอียดขึ้น ละเอียดขึ้นจนว่างหมดเลย โลกนี่เป็นความว่าง แล้วไปถามพระพุทธเจ้า “โลกนี่เป็นความว่าง เห็นเป็นความว่างหมดเลย” อุตทานุทญฺญู โลกนี่เป็นความว่าง ถ้าพูดอย่างนี้ ใครเป็นคนบอกว่าโลกนี่เป็นความว่าง โลกนี่เป็นความว่างมันจะรู้ตัวมันเองได้อย่างไร? มันไม่รู้ สสารต่างๆ เขาไม่รู้ตัวเขาเอง แต่ตัววิชามันรู้ ผู้รู้ใจ ผู้รู้ที่เป็นอวิชามันรู้ตัวมันเอง มันถึงว่าอย่างอื่นว่างหมดเลย แล้วมันสงวนตัวมันเองไว้ เพราะไม่ให้ย้อนกลับเข้าไปถึงตัวมัน

แต่ถ้าสติสัมปชัญญะเรามี นี้อรหัตตมรรค สติสมบุรณ์มันจะย้อนกลับเข้ามาสิ่งนี้ ถ้าย้อนกลับเข้ามา มันย้อนกลับแล้วมันจับได้นะ มันจะสะเทือนหัวใจมาก สิ่งทีว่างสิ่งทีไม่มีอะไรเลย อุตทานุทญฺญูขวางอยู่นะทำไมมองไม่เห็น พอมันจับได้ มันจะมีผลงาน มันจะตื่นตื่นดีใจ เพราะอะไร เพราะเวลาหลงนะ มันลุ่มคลุกกลานใจ ไม่เห็นสิ่งนี้ก็เข้าใจว่าเราพ้นแล้ว เรามีความสุขแล้ว มันไม่เห็นมันก็ไม่เห็นว่าเป็นโทษ

แต่พอมันจับสิ่งนี้ได้ โทษมหาศาล เพราะอะไร เพราะตัวนี้มันขวางอยู่ที่ใจ ตัวนี้มันเป็นตัวพาไปเกิดอีก เกิดบนพรหม เราจะทำลายชาติปี ทุกๆ ชาติเป็นความเกิดอย่างยิ่ง งานของเรา งานของพระเราต้องทำลายสิ่งนี้ ถ้าจับสิ่งนี้ได้ สิ่งนี้เป็นงานอันประเสริฐนะ แล้วปัญญาญาณก็ต้องประเสริฐขึ้นไป เพราะว่ามันละเอียดอ่อนมาก มันละเอียดอ่อน มันถึงต้องใช้สิ่งนี้ย้อนกลับเข้ามา วิปัสสนา วิปัสสนาของมันเป็นงานอันละเอียด

พอมันพลิกสิ่งนี้มันดับ พลิกแล้วหมด ดับเรื่องของสมมุติทั้งหมด เรื่องของสมมุตินี้ดับหมดเลย เป็นวิมุตติ สิ่งที่เป็นวิมุตติคือเป็นธรรมล้วนๆ ใจ ธรรมที่จะไม่พาความทุกข์จะเข้าไปสัมผัสใจแม้แต่เม็ดหินเม็ดทรายไม่ได้เลย ความทุกข์ที่ว่าเราทุกข์ๆ กันอยู่นี้จะเข้าไปเติมสิ่งนั้นไม่ได้ เพราะน้ำเต็มแก้ว ทรายเม็ดหนึ่งเข้าไปมันก็เข้าไปในนั้นไม่ได้ สิ่งนี้เป็นสมมุติทั้งหมด

แต่วิมุตติมันพ้นออกไป นี่ถ้าดีอันนี้ดีอันประเสริฐ ว่าให้มันควรติดดีต้องติดดีอันนี้ แต่บอกติดก็ไม่ได้ เพราะมันเป็นดีของมันโดยธรรมชาติของมัน สิ่งนี้เราถึงต้องแสวงหา มันจะเป็นผลงานของเรา เราจะประพฤติปฏิบัติของเราขึ้นมา มันจะข้ามพ้นใจ เป็นขั้นเป็นตอนขึ้นมาจนกระทั่งได้ เราจะต้องปล่อยวางจากความเห็นภายนอก

ความเห็นภายนอกไม่ใช่เป็นคุณเป็นประโยชน์ในการประพฤติปฏิบัติ ถ้าเป็นคุณประโยชน์ในการประพฤติปฏิบัติต้องแบบที่ว่าเราไปบิณฑบาต เห็นสิ่งใดแล้วเป็นคติเตือนใจ นั่นเป็นคุณเป็นประโยชน์ สิ่งที่เป็นประโยชน์คือเราเอาเข้ามาแล้วจับตัวนั้นเป็นคุณ เป็นประโยชน์ เป็นสมุฏฐาน เป็นพื้นที่ เป็นชัยภูมิของการเริ่มต้นในการทำงาน

งานของเราเป็นงานของฝ่ายนามธรรม ใจนี้เป็นนามธรรม แล้วจับต้องสิ่งใดทำก็ไม่ได้ แล้วก็ไม่มีเหตุไม่มีผลจะจุดเริ่มต้นตรงไหน จับสิ่งที่กระทบจากภายนอก แล้วจับสิ่งนี้มาเป็นฐานทำลายฐานขึ้นมาจนยืนตัวขึ้นมาได้ แล้วก้าวเดินไป จนถึงที่สุดแล้วทำลายถึงที่สุดนี้คิดไม่ได้ เพราะมันไม่มีอะไรให้คิด ใจดวงนี้เป็นใจวิมุติ ไม่มีอะไรคิดมันได้เลย คิดมันไม่ได้ แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังพาธาตุขันธ์สอนอยู่ นี่ขันธ์ที่เป็นฝ่ายบริสุทธิ์มันเป็นความจริงของมันอย่างนั้น ใจขันธ์ ๕ ก็คือขันธ์ ๕ จิตก็คือจิต ไม่สมานเป็นเนื้อเดียวกัน

แต่สมานเป็นเนื้อเดียวกัน มันสมมุติเกิดดับแล้วมันก็สมานเข้าไป มันเลยไม่จริง มันเลยเป็นของปลอม เพราะเราอยู่กับของปลอม เราถึงมีความทุกข์ เราถึงต้องแบกความทุกข์ แล้วเราก็จะต้องเกิดต้องตายไปกับความทุกข์นี้ไม่มีต้น ไม่มีปลาย จะไม่มีวันที่สิ้นสุด เพราะเราต้องแบกความทุกข์นี้ไปกับเรา แบกความความเป็นความจอมปลอม

แต่ถ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา ขันธ์ก็เป็นขันธ์ตามความเป็นจริง ธาตุก็เป็นธาตุตามความเป็นจริง จิตนี้ก็เป็นจิตตามความเป็นจริง จริงตามวิมุติด้วย ไม่ใช่จริงตามสัมมาสมาธิ จริงตามวิมุติเพราะมันจริงแล้วไม่มีสิ่งใดจะเข้าไปอย่างนั้น ทุกข์มันถึงเข้าไม่ได้ ใจมันสะเทือนได้แค่ขันธ์ ขันธ์นี้เป็นสมมุติ รู้กัน

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระอานนทเถาปัญหาคอบได้ทั้งหมด นี้ตอบได้โดยขันธ์ โดยสมมุติ แต่เวลาดับขันธ์ สมมุติขาดไป สอุปาทิเสสนิพพาน พระอรหันต์ที่มีธาตุมีขันธ์อยู่ กับพระอรหันต์ที่ตายแล้ว ตายแล้วคือว่า สอุปาทิเสสนิพพาน ไม่มีอะไร ไม่มีเศษส่วน เศษส่วนนี้เป็นเศษส่วน เป็นเศษส่วนที่ว่ามันแบกรับความทุกข์ เรามีเศษส่วน แล้วเศษส่วนนี้ไม่ใช่เศษส่วนธรรมดา เศษส่วนโดยมารใจ มันเลยเป็นสมมุติไปหมดเลย มันเลยไม่จริง! ไม่จริง!

เราถึงติดความไม่จริงใจ เราติดความไม่จริง เราถึงว่า นี่กว่ามันจะเป็นคุณงามความดี ถึงติดติดอันนั้น ถึงติดดี แต่ถ้าคุณงามความดีอันจริงของมัน เราถึงต้องรักษาสິงนี้ขึ้นมา แล้วมันจะ

ย้อนกลับเข้ามาถึงภายใน จบสิ้นกระบวนการของการเกิดและการตาย นี่คือนิยามของนักบวช งานของพระเจ้า งานของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ

งานความจริง คืองานการเกิดและการตาย งานสิ่งต่างๆ เป็นปัจจัย เป็นเครื่องอยู่อาศัยชั่วคราว ชั่วครู่ชั่วคราว เราอาศัยกันไป เราตายแล้วสิ่งนี้ก็มิได้อยู่ เรายังไม่มาเกิด สิ่งนี้ก็มิได้อยู่ สิ่งนี้มีแล้ว แต่เวลาเรามาเกิดนี้เรามีจิตมาเกิดถึงเป็นมนุษย์ จิตดวงนี้สำคัญมาก จิตดวงนี้เป็นผู้แบกรับทุกข์ แบกรับร้อน แล้วเราทำงานของเรา นี่งานภายใน จนสามารถชำระจิตจนสะอาดหมดจด แล้วถึงที่สุดแห่งทุกข์ เอวัง